Kulturmiljöunderlag

VÄSTERÅS KOMMUN | VÄSTMANLANDS LÄN

DINGTUNA

ETT SAMVERKANSPROJEKT MELLAN VÄSTERÅS STAD OCH VÄSTMANLANDS LÄNS MUSEUM

VÄSTERÅS STAD

västmanlands läns MUSEUM
– en del av Region Västmanland

Detta kulturmiljöunderlag är framtaget inom ramen för samverkansprojektet Kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter.
I projektet för etapp 1 ingår serviceorterna Tillberga och Barkarö och för etapp 2 ingår serviceorterna Dingtuna och Irsta.
Projektet drevs i samverkan mellan Västerås stad och Västmanlands läns museum under åren 2022-2023

Text: © 2023, Västmanlands läns museum. All text i denna rapport är fri att använda enligt licens CC BY.
Villkor på: www.creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Foto: Foto på sid. 4, 7, 8, 14, 19, 22, 36, 46, 61, 65, 66, 69 och 70 © Eva Widergren, Västerås stad.
Foto på sid. 20 Olle Hagelroth och på sid. 62 Fotograf okänd, Västmanlands läns museum.

Där inget annat anges är fotografier tagna av antikvarierna vid Västmanlands läns museum; Edit Boman och Emma Karp. Foton tagna inom ramen för projektet anges med bildens identifikationsnummer. Vlm-din- respektive Vlm-irs- och fotografernas initialer. Dessa foton är © Västmanlands läns museum och fria att använda enligt licens CC BY-SA.
Villkor på: www.creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Foton från Västmanlands läns museums arkiv och Västerås stadsarkiv är Public Domain (PDM) och fria för användning. Om inget annat anges är fotot från Västmanlands läns museums arkiv.
Villkor på: www.creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/

Kartor: © Lantmäteriet, Geodatasamverkan. Kartbilder Västmanlands läns museum om inget annat anges.

Omslagsfoto: Collage med bilder från Dingtuna, Västmanlands läns museum.

ISSN: 1651-7342

ISBN: 978-91-87828-90-4

Kulturmiljöunderlag

VÄSTERÅS KOMMUN | VÄSTMANLANDS LÄN

ETT SAMVERKANSPROJEKT MELLAN VÄSTERÅS STAD OCH VÄSTMANLANDS LÄNS MUSEUM

Dingtuna skola

Innehåll

1. Inledning ... 9
1.1 Bakgrund ... 9
1.2 Kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter ... 10
1.3 Vad består kulturmiljöunderlaget av? ... 10
1.4 Vad kan kulturmiljöunderlaget användas till? ... 11
1.5 Samverkansprojektet – roller och ansvar ... 11
1.6 Metod och källor för framtagandet av kulturmiljöunderlaget ... 11
1.7 Metod för kulturhistorisk värdering ... 12
1.8 Avgränsningar ... 13

2. Kulturvärden i samhällsplaneringen ... 15
2.1 Lagstiftning ... 15
2.2 Definitioner ... 17

3. Tidigare värderad bebyggelse i Dingtuna ... 21

4. Beskrivning ... 23
4.1 Infrastruktur, grönområden och allmänna platser ... 25
4.2 Bebyggda miljöer ... 28

5. Historik ... 37
5.1 Dingtunas äldsta historia: förhistorisk tid ... 38
5.2 Dingtuna kyrkby: 1300-tal till 1900-tal ... 38
5.3 Skolor i Dingtuna: mitten av 1800-tal till 2000-tal ... 41
5.4 Ett stationssamhälle växer fram: 1800-talets slut till första halvan av 1900-talet ... 42
5.5 Utbyggnad av Dingtuna: 1950–1970-tal ... 42
5.6 Planer på utbyggnad av Dingtuna: 1970–2020-tal ... 44
5.7 Arkitekterna och konstnären som formgav Dingtuna ... 45

6. Särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområden 47
6.1 Dingtuna kyrkby 48
6.2 Tingta gård 52
6.3 Dingtuna stationsområde 55
6.4 Västjädra skola 58

7. Sammanfattande kulturhistorisk analys och värdering 63
7.1 Kyrkbyn – en flerhundraårig bymiljö och sockencentra 64
7.2 Dingtuna stationssamhälle 64
7.3 Stor utbyggnad under 1950–1970-tal 64

8. Referenslitteratur och källor 67
8.1 Tryckta och otryckta källor 67
8.2 Administrativa arbetsuppgifter 68

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Aktuella kunskapsunderlag för kulturmiljöer är ett viktigt verktyg för att kulturarvet ska kunna bevaras, användas och utvecklas. Befintliga kulturmiljöunderlag för planering och byggande i Västerås är i många fall föråldrade och inaktuella, bland annat saknas uppgifter om modernismens bebyggelse. För vissa områden saknas kulturmiljöunderlag helt.

Under år 2022 inleddes ett samarbetsprojekt mellan Västerås stad och Västmanlands läns museum för att ta fram kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter. Redan tidigare, under åren 2017–2021, har nya kulturmiljöunderlag tagits fram för områdena Västerås innerstad, Skallberget, Viksäng och Hammarby. Kulturmiljöunderlag för Skultuna och Kvicksund togs fram år 2013 respektive år 2016.

För stora delar av Västerås gäller underlag som togs fram på 1980-talet i samband med Västerås första översiktsplan, så kallade kulturminnesvårdsprogram. Sedan dessa togs fram har Västerås genomgått omfattande förändringar och det finns ett behov av bebyggelseutveckling exempelvis i serviceorterna. I *Västerås översiktsplan 2026 med utblick mot 2050* anges att en balanserad komplettering ska vara utgångspunkt för bebyggelseutvecklingen i serviceorterna. Det anges även att samtliga orter ska ges en tydlig identitet och attraktionskraft, och där ortens kulturmiljövärden kan vara en särskild tillgång. För att ha en bra handlingsberedskap och för att möta utvecklingen och olika förändringsanspråk är ett uppdaterat kulturmiljöunderlag viktigt. Stadens kulturmiljöunderlag ska därför enligt översiktsplanen ses över för att få en helhetsbild av var luckor finns. Nya kulturmiljöunderlag ska tas fram successivt.

De kunskapsunderlag som nu tagits fram för några av Västerås serviceorter är ett steg på vägen att uppdatera kunskapen om Västerås kulturmiljöer. Kunskapsunderlagen består av inventeringar och värderingar och ersätter det faktaunderlag som återfinns för respektive serviceort i kulturminnesvårdsprogrammet. De övergripande förhållningssätt och riktlinjer som finns i översiktsplanen och kulturminnesvårdsprogrammen fortsätter dock att gälla.

1.2 Kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter

Detta kulturmiljöunderlag är ett kunskapsunderlag som översiktligt beskriver bebyggelsehistoria och visar vilka byggnader och områden som bedöms vara särskilt kulturhistoriskt värdefulla. Kunskapsunderlaget ska fungera som ett stöd vid planering och bygglovshandläggning och är framtaget inom ett samarbetsprojekt mellan Västerås stad och Västmanlands läns museum under år 2022–2023. Underlaget är i sin helhet planerat att omfatta Västerås serviceorter Tillberga, Barkarö, Dingtuna och Irsta. Denna rapport är ett kunskapsunderlag för Dingtuna.

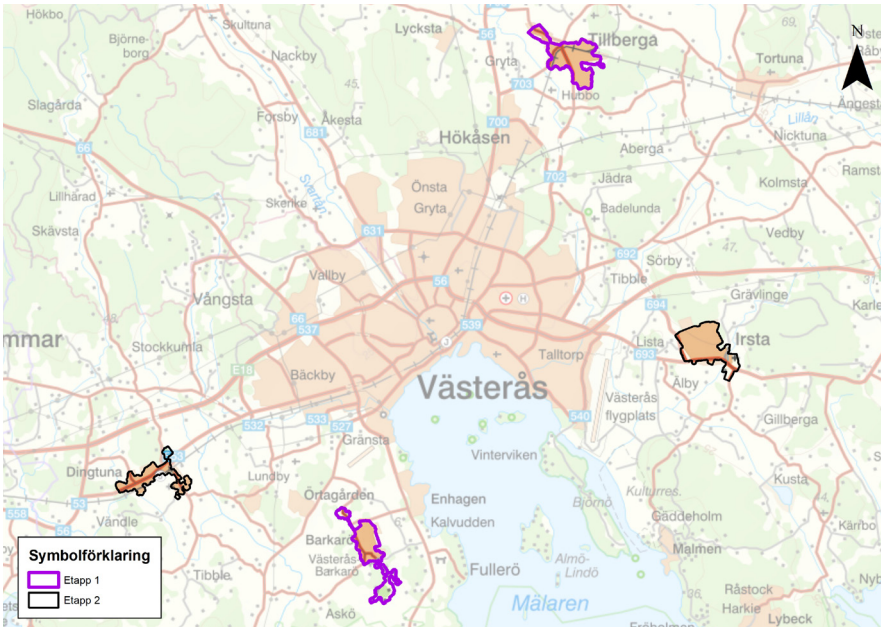

De avgränsade områdena i Dingtuna, Barkarö, Tillberga och Irsta för Kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter.

1.3 Vad består kulturmiljöunderlaget av?

Fyra rapporter om Västerås serviceorter

I rapporterna *Kulturmiljöunderlag för Tillberga*, *Kulturmiljöunderlag för Barkarö*, *Kulturmiljöunderlag för Irsta* och *Kulturmiljöunderlag för Dingtuna* finns beskrivning och historik över serviceorterna och över särskilt kulturhistoriskt värdefulla områden.

Intern databas

Samtliga byggnader och bebyggelseområden som inventerats i projektet finns registrerade i en databas och är tillgänglig för projektparterna som underlag vid handläggning.

Webbkarta

Integrerat i Kulturarv Västmanlands webbkarta visas byggnader och områden som bedöms vara särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synpunkt. Informationen är hämtad från den interna databasen. För varje objekt finns foton och texter som beskriver historik och kulturhistoriskt värde. Viktiga karaktärsdrag anges.

1.4 Vad kan kulturmiljöunderlaget användas till?

Det övergripande syftet med ett kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter är att öka kunskapen om fysiska miljöer och byggnaders kulturhistoriska värden så att de kan bevaras och utvecklas. Kunskapsunderlaget ska främst vara ett stöd till Västerås stad, Länsstyrelsen i Västmanlands län och Västmanlands läns museum vid förvaltning, bevarande, planering och bygglovshandläggning. Syftet är även att sprida information till kommuninvånarna och en intresserad allmänhet, bland annat genom stadsvandringar. Dessutom kan fastighetsägare och förvaltare genom kulturmiljöunderlaget få mer kunskap om kulturmiljövärden, som i förlängningen kan leda till varsamt underhåll av miljöer och byggnader.

Databasen, webbkartan och rapporterna ska fungera som komplement till varandra. I rapporterna beskrivs bebyggelseområden som bedöms som särskilt kulturhistoriskt värdefulla och som rekommenderas hanteras enligt plan- och bygglagen 8 kap. 13 §. Områdets historiska framväxt och kulturhistoriska värden i bebyggelsen beskrivs. I databasen finns mer specifik information om särskilt kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och exempelvis redovisas ett stort antal byggnader som inte omfattas av rapporterna. Informationen presenteras sammantaget på hemsidan för Kulturarv Västmanland, www.kulturarvvastmanland.se.

Databas samt digitala fotografier ägs och lagras på Västmanlands läns museum. Västerås stad har tillgång till databasen.

1.5 Samverkansprojektet – roller och ansvar

I arbetet med att uppdatera kunskapsunderlaget för Västerås serviceorter har Västerås kommun och Västmanlands läns museum ingått i ett tvåpartssamarbete. Arbetet har genomförts som ett samverkansprojekt. En styrgrupp och projektgrupp med representanter från kommunen och länsmuseet har knutits till projektet. Representanterna har haft olika kompetenser som stadsantikvarie, översiktsplanerare och byggnadsantikvarie. Grupperna har arbetat med metodfrågor, rapportstruktur och urval samt faktagranskning och kvalitetsgranskning. Kulturmiljöunderlaget har sammanställts av länsmuseets byggnadsantikvarier under åren 2022–2023.

1.6 Metod och källor för framtagandet av kulturmiljöunderlaget

Insamlandet av material till kulturmiljöunderlaget har genomförts av byggnadsantikvarier vid Västmanlands läns museum. Samtliga byggnader som har varit synliga utanför tomtgräns, eller som getts tillstånd från fastighetsägare att fotografera, inom avgränsade områden har inventerats och dokumenterats exteriört i bild och text. Även miljöer mellan byggnaderna, som parker och grönområden, har översiktligt inventerats utifrån ett kulturmiljöperspektiv. Länsmuseet har även utfört kulturhistorisk värdering av de byggnader och bebyggelseområden som inventerats.

Under fältarbetets gång har fastighetsägare och andra privatpersoner kunnat delge information om en byggnads eller ett områdes historik, uppbyggnad och framväxt. De fysiska objekten och miljöerna har utgjort ett primärt källmaterial för en analys och kulturhistorisk värdering.

Fältarbetet har kompletterats med arkiv- och litteraturstudier. Arkivmaterial och litteratur från Västmanlands läns museums arkiv och bibliotek och Västerås stadsarkiv har använts. Västerås stads digitala tjänst Historiska kartor har varit komplement till fältarbetet. Tidigare identifierade kulturhistoriska värden har kartlagts.

Uppgifter om byggnadernas byggår har hämtats från Lantmäteriets fastighetsregister. I vissa fall har arkiv eller fastighetsägare varit behjälpliga. När uppgifterna kring en byggnads historik har saknats har en uppskattning av dess byggnadsår och ursprungliga funktion gjorts av en byggnadsantikvarie. Utifrån en okulär besiktning har karaktär, form, material, konstruktion, detaljer, läge och sammanhang bedömts. Oftast uppges då ett uppskattat byggnadsår inom ett spann på tio eller tjugo år.

1.7 Metod för kulturhistorisk värdering

All bebyggelse har något slag av kulturhistoriskt värde med avseende på att den är ett uttryck för en viss tid, uppförd i en viss arkitekturstil eller har haft en viss funktion eller symboliserar något. Vad som betraktas som kulturhistoriskt värdefullt förändras över tid, exempelvis lyfts vardagliga kulturmiljöer fram i högre utsträckning idag än förr. Detta innebär att bebyggelse som idag inte tillmäts något särskilt kulturhistoriskt värde kan komma att göra det i framtiden.

Genom att redovisa de kulturhistoriska värdena skapas en grund för att kunna motivera varför en byggnad, anläggning eller miljö ska hanteras på ett visst sätt eller ha ett särskilt lagskydd. För att förstå och värdera bebyggelse behöver man dels identifiera dess särskilda karaktärsdrag, dels sätta in den i ett större sammanhang. Metoderna som använts vid den kulturhistoriska värderingen är båda framtagna av Riksantikvarieämbetet. Den ena är en beprövad och vedertagen metod vid värdering av bebyggelse och finns beskriven i boken *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse* av Axel Unnerbäck från år 2002. Värderingssystemet bygger på olika delbegrepp som delats upp i dokumentvärden och upplevelsevärden. Dokumentvärden beskriver den historia en anläggning eller en byggnad kan berätta. Värden av det här slaget kan beskrivas objektivt. Upplevelsevärden rymmer begrepp som kan karaktärisera en upplevelse av en anläggning eller en byggnad.

Den andra metoden återfinns i skriften *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval*, skriven av Cissela Génetay och Ulf Lindberg från år 2015. Kortfattat går metoden ut på att undersöka om en byggnad eller annat specifikt objekt har kulturhistoriska, sociala, estetiska, ekologiska eller ekonomiska värden. I denna bedömning har primärt de kulturhistoriska, sociala och estetiska värdena varit aktuella. Värderingen av den inventerade bebyggelsen har även baserats på hur sällsynt, förändrad eller representativ för en viss period den är. Till exempel kan en specifik byggnadstyp som anses sällsynt och med det kulturhistoriskt värdefull, även om den har genomgått många förändringar. Jämför detta med en idag mer vanligt förekommande byggnadstyp, till exempel en villa från 1970-talet. En sådan byggnad är sällan sällsynt men istället representativ, framför allt om den anses vara välbevarad. På så vis finns en stor spridning i det kulturhistoriska urvalet i länet.

Förutom ovan nämnda perspektiv och kriterier för den kulturhistoriska bedömningen har även hänsyn tagits till lokala och regionala perspektiv.

1.8 Avgränsningar

Byggnadsinventeringen som har genomförts i projektet är en översiktlig inventering och bebyggelsen har endast inventerats exteriört. I undantagsfall och på fastighetsägares inbjudan har ett fåtal interiöra bilder tagits. Kulturmiljöunderlaget är ett kunskapsunderlag som ger en rekommendation i bedömningen av en byggnad eller ett bebyggelseområdes kulturhistoriska värden. Vid ny planläggning eller vid omfattande ombyggnationer behövs en fördjupad analys av hur de kulturhistoriska värdena påverkas av planerade arbeten, samt även en dialog med boende på orten.

Det kulturhistoriska urvalet bedöms genom ovan beskrivna metod. Det har inte funnits någon avgränsning i mängd gällande hur många byggnader eller bebyggelseområden av en viss typ eller på en viss plats som bedömts som kulturhistoriska värdefulla. Samtliga byggnader och områden som har bedömts ha ett värde har värderats utifrån sagda metod. I värderingen har en bedömning gjorts om bebyggelseområden och byggnader är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synpunkt eller inte. Detta på grund av att kunskapsunderlaget är tänkt att följa lagstiftningen i plan- och bygglagen 8 kap. 13 § och på så sätt vara ett kunskapsunderlag som lätt kan tillämpas i samhällsplaneringen.

Byggnadsinventeringen för kulturmiljöunderlaget har skett inom den geografiska avgränsningen som visas i kartbild under rubriken *1.2 Kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter*. Avgränsningen har beslutats i projektgruppen utifrån behov och förekomst av kunskapsunderlag, resurser och historiska gränsdragningar. Bebyggelse inom orterna uppförd på 2000-talet har inte inventerats eller värderats som enskilda byggnader i projektet.

2. Kulturvärden i samhällsplaneringen

2.1 Lagstiftning

Begreppet ”k-märkt” har fått en något varierad betydelse i vardagligt tal. Ofta används begreppet allmänt för bebyggelse och miljöer med ett utpekat kulturhistoriskt värde men ibland åsyftas endast byggnader skyddade som byggnadsminnen. Begreppet ”k-märkt” har ingen juridisk innebörd utan är ett allmänt använt samlingsbegrepp för många olika typer av utpekanden eller lagskydd avsedda att bevara bebyggelse och miljöer av kulturhistoriskt intresse.

Det finns flera lagar i Sverige som skyddar landets kulturmiljöer. Bestämmelser om hänsyn och skydd för kulturmiljöer finns främst i plan- och bygglagen (2010:900), kulturmiljölagen (1988:950) och miljöbalken (1998:808).

Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen är den lag som styr samhällsplaneringen i Sverige genom översiktsplanering, detaljplanering och bygglov. I plan- och bygglagen regleras planläggningen av mark och vatten och byggande. Avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen lyfts fram som grundläggande i alla prövningar där kulturmiljö är ett allmänt intresse. Lagen behandlar också skyddet av kulturvärden och anpassningen av nybyggnation till befintlig miljö. I 8 kap. 14 § och 17 § finns grundläggande krav på underhållsplikt och bestämmelser om varsamhet och hänsyn till kulturvärden. Kravet om varsamhet innebär att bebyggelsens specifika karaktärsdrag ska tillvaratas vid ändring eller underhåll. I 8 kap. 13 § återfinns det så kallade förvanskningsförbudet som säger att särskilt värdefulla byggnader, anläggningar, tomter, allmänna platser och bebyggelseområden inte får förvanskas. För ett område som omfattas av förvanskningsförbudet gäller inte bygglovsbefrielsen för till exempel Attefallsåtgärder och uppsättande av solceller. Vid planläggning och nybyggnation gäller även hänsynskravet, 2 kap. 6 §, som säger att all bebyggelse ska utformas och placeras lämpligt med hänsyn till kulturvärdena på platsen. Hänsynskravet anger även att bebyggelseområden med särskilda värden alltid ska skyddas oavsett om det rör planläggning, bygglovsärenden eller någon åtgärd som inte regleras i plan eller lov.

Plan- och bygglagen gäller för alla förändringar på alla hus, både exteriört och interiört, och för bebyggelsemiljöer. Lagen gäller även för åtgärder som inte kräver bygglov. Fastighetsägaren eller byggherren är ansvarig för att lagen följs.

Lagen ger även kommuner möjlighet att skydda kulturhistoriskt värdefull bebyggelse genom skyddsbestämmelse ”q” i detaljplaner. En sådan bestämmelse kan till exempel ange att en byggnad inte får rivas, att underhåll ska ske med material och metoder anpassade till dess egenart och att den ska vårdas så att den inte förfaller. I detaljplaner kan även en utökad bygglovsplikt anges, exempelvis för underhållsåtgärder.

Kulturmiljölagen

Enligt kulturmiljölagen är det en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla, såväl enskilda personer som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. I kulturmiljölagen finns bland annat bestämmelser om fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen.

Bestämmelserna kring fornlämningar regleras i kulturmiljölagens andra kapitel, där bestämmelserna säger att det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen på något sätt förändra, ta bort, skada eller täcka över en fornlämning. Grundprincipen är att fornlämningar ska bevaras för framtiden om det inte visar sig att samhällsintresset för en exploatering överväger. Går det inte att undvika fornlämning vid en exploatering kan länsstyrelsen fatta beslut om att genomföra en arkeologisk undersökning.

En byggnad eller anläggning som anses ha ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen, enligt kulturmiljölagens tredje kapitel. En sådan förklaring innebär att byggnaden eller anläggningen ska bevaras för framtiden och att anläggningen sparas som ett historiskt dokument över en gången tid och dess människor och samhälle. Ett byggnadsminne kan bestå av en enskild byggnad eller ett område med ett stort antal byggnader. Vem som helst kan väcka fråga för om en byggnad eller anläggning ska bli byggnadsminne hos länsstyrelsen, som även handlägger förfrågningar om ändring av byggnadsminnen. De statliga byggnadsminnena ägs av staten och det är regeringen som tar beslut om dessa. Riksantikvarieämbetet är tillsynsansvarig.

Svenska kyrkans kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, även gravkapell, kyrkogårdsmurar och andra fasta anordningar, är skyddade i kulturmiljölagens fjärde kapitel. Detta innebär att miljöerna ska vårdas och underhållas så att de kulturhistoriska värdena inte minskas och att utseende och karaktär inte förvanskas. De kyrkobyggnader som är uppförda innan år 1940 är automatiskt skyddade men även vissa yngre kyrkor som bedöms ha särskilda kulturhistoriska värden har efter beslut erhållit ett skydd. Vid väsentliga ändringar av kyrkomiljöer krävs tillstånd från länsstyrelsen.

Miljöbalken

Miljöbalken är en övergripande lag som syftar till att värna om miljön som helhet. Bestämmelserna är till för att främja en hållbar utveckling för nuvarande och kommande generationer, så att alla kan leva i en hälsosam och god miljö. I miljöbalken anges att områden av riksintresse för kulturmiljövården ska skyddas från åtgärder som kan innebära påtaglig skada. Kommunerna tar ansvar och förhåller sig till riksintressena i ärenden som utgår från plan- och bygglagen. Detta genomförs bland annat genom skydds- och varsamhetsbestämmelser vid planläggning. Det är länsstyrelsen som övervakar att kommunerna tar sitt ansvar i den här frågan. I Sverige finns idag runt 1 700 områden utpekade som riksintresse för kulturmiljövården, med andra ord att de har så pass stora kulturhistoriska värden att det är av nationellt intresse att de bevaras. Ett av målen med dessa områden är att de ska ge en bred bild av historien.

2.2 Definitioner

Serviceorter – Västerås kommun har nio så kallade serviceorter spridda utanför innerstaden. Serviceorterna ska erbjuda varierade boendemiljöer, rekreationsområden, gång- och cykelvägar samt god kollektivtrafik. De fyller även en viktig roll för omgivande landsbygd genom att där finns skolor och förskolor och viss kommersiell service i varierad omfattning. Enligt Västerås översiktsplan är det i serviceorterna som nya bostäder, busslinjer, service och mötesplatser i första hand ska lokaliseras.

Modernism – Inom arkitektur och samhällsplanering förknippas modernismen främst med perioden från 1930- till 1970-talet. Under denna epok växte det svenska välfärdssamhället fram och Sverige blev ett högindustriellt land. Den modernistiska arkitekturen representerade något nytt och kom att bli starkt förknippad med byggandet av den svenska välfärdsstaten. Modernismen var även en internationell stark strömning med ledande stilskapare som arkitekterna Le Corbusier, Ludwig Mies van der Rohe och Walter Gropius. Exempel på svenska förgrundsfigurer är arkitekterna Gunnar Asplund och Sven Markelius.

Postmodernism – Inom arkitektur och samhällsplanering förknippas postmodernismen främst med perioden från 1980- till 1990-talet. Det var en motreaktion mot bland annat modernismens byggande. I stället för stora enhetliga bostadsområden byggdes mindre enheter som visade en större variation. Många nya byggnadsmaterial och byggtekniker tillkom såsom fasader med puts på isolerande skivor av mineralull eller skumplast. Som förebild var den klassicerande arkitekturen. Fönster hade stor variation med fönsterband, symmetriska grupperingar och välvda partier. Vanliga kulörer var milda pastellfärger i ljust gult, ljust grönt eller rosa och fasader var vanligen i puts, kalksandsten eller träpanel.

Nymodernism – Inom arkitektur och samhällsplanering förknippas nymodernismen främst med perioden från 2000- till 2020-talet. Stilmässig inspiration var 1930-talets funktionalism och stilen manifesterades till en början genom okonventionell fönstersättning, färgsättning och uppbrutna volymer. Ny teknik möjliggjorde det som hade eftersträvats inom funktionalismen, exempelvis mycket stora fönster och fönster ner till golv. Putsade fasader dominerade med flacka tak eller pulpettak och en färgskala i vitt och grått med detaljer i ockra, kornblått, oxidgrönt eller engelskt rött. Inom villabyggandet uppfördes många hus med träfasader i flera varianter med inspiration från hundra år gamla arkitekturstilar.

Egna hem/Egnahemsområde – Område med företrädesvis enhetligt utformade bostadshus med tillhörande tomt, som ägs av de boende eller upplåtits med tomträtt. Egnahemsområdena tillkom fr.o.m. 1800-talets slut på enskilda initiativ eller som en följd av bostadssociala reformer, främst för att bromsa inflyttningen till städerna och motverka emigrationen. Bebyggelsen uppfördes i planmässiga former i utkanten av städer och större tätorter.

Definitionerna av kulturmiljövårdens begrepp som redovisas nedan har samlats upp och standardiserats av Riksantikvarieämbetet i *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval* skriven av Génetay, Cissela & Lindberg år 2014.

Kulturarv – avser alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etcetera) för mänsklig påverkan. Oavsett om det skrivs i obestämd eller bestämd form – kulturarv eller kulturarvet – innefattar det en mångfald av kulturarv. Ibland kan begreppet preciseras för att belysa särskilda delar av samhällsutvecklingen, till exempel det biologiska kulturarvet, det industriella kulturarvet eller modernismens kulturarv.

Kulturmiljö – avser hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet.

Kulturhistoriskt värde – avser de möjligheter materiella och immateriella företeelse kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang – samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag.

Kulturvärde – avser samlingsbenämning för sådana värden som tillskrivs företeelser, med utgångspunkt i kulturhistoriska, sociala och estetiska aspekter.

I föreliggande arbete är det främst kulturhistoriska värden i den fysiska miljön som har inventerats och värderats.

Dingtunaspåret
SAND

74
193
134

3. Tidigare värderad bebyggelse i Dingtuna

På 1980-talet togs ett kulturminnesvårdsprogram fram i samband med Västerås första översiktsplan. Kulturminnesvårdsprogrammet består av utredningen *Västeråsbygden* samt av det bevarandeprogram för stadsbebyggelsen som antogs av kommunfullmäktige år 1985. Dingtuna redovisas i utredningen *Västeråsbygden*. Kyrkbyn pekas ut som ”miljöhänsynsområde” och ”område av särskilt värde”. Viss bebyggelse bedöms som ”värdefull bebyggelse”. Områden av särskilt värde samt värdefull bebyggelse, markerat i karta med röd linje eller rosa fält, likställs med dagens "särskilt värdefull" enligt plan- och bygglagen 8 kap. 13 §. Vägar i kyrkbyn markeras som ”gammal väg”, se kartbild nedan.

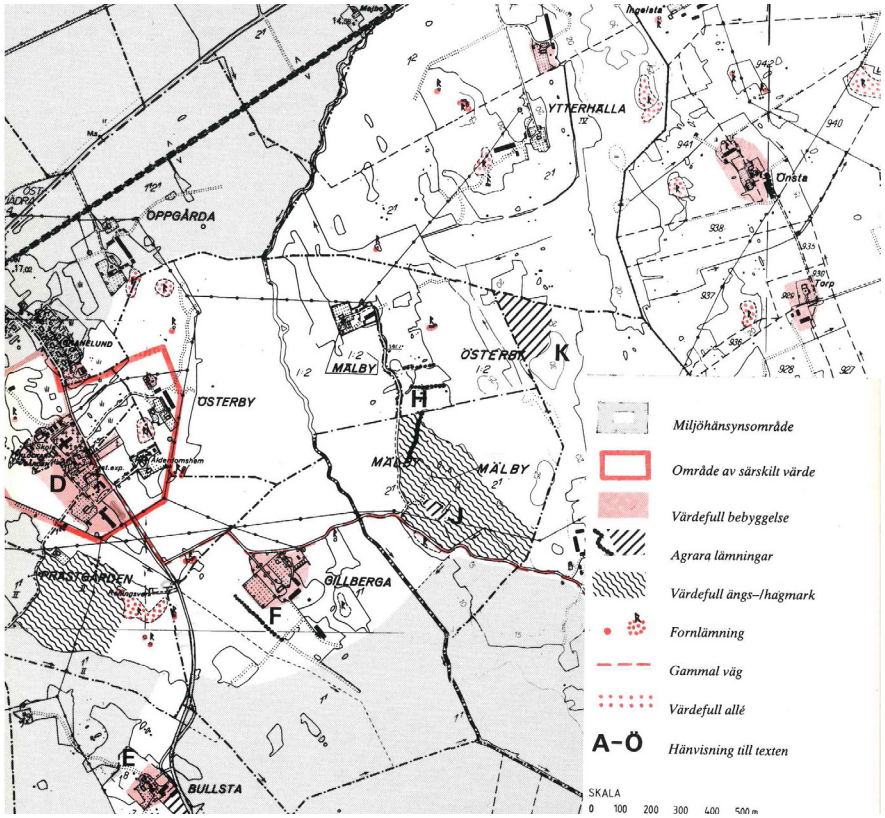

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Dingtuna redovisad i utredningen Västeråsbygden år 1987.

4. Beskrivning

Dingtuna är ett utpräglat stationssamhälle med en långsträckt form utmed järnvägen. Orten ligger cirka en mil väster om Västerås tätort och är en av kommunens nio serviceorter. Söder om Dingtuna breder öppna jordbrukslandskap ut sig och i norr finns ett skogsområde. Tvärs genom orten leder järnvägen och Stationsvägen. Bebyggelsen i Dingtuna består främst av enbostadshus i form av villor. Vid Dingtuna torg ligger flerbostadshus, pizzeria och en förskola. I den sydöstra utkanten ligger kyrkbyn med kyrka, skola och gårdsbebyggelse. Inom orten återfinns flera grönytor och lekplatser och i den nordöstra delen är en idrottsplats anlagd.

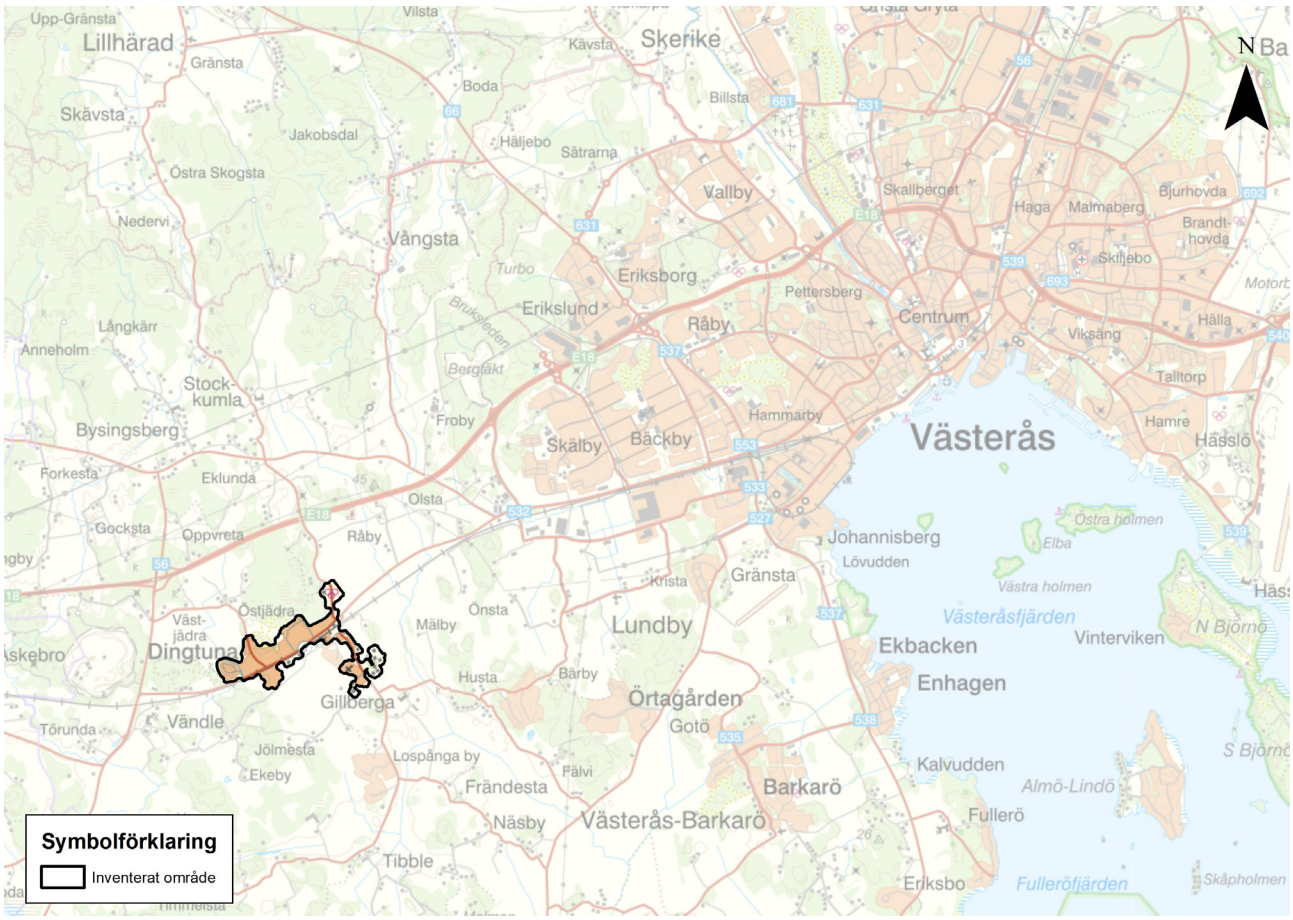

Dingtunas lokalisering i relation till Västerås tätort.

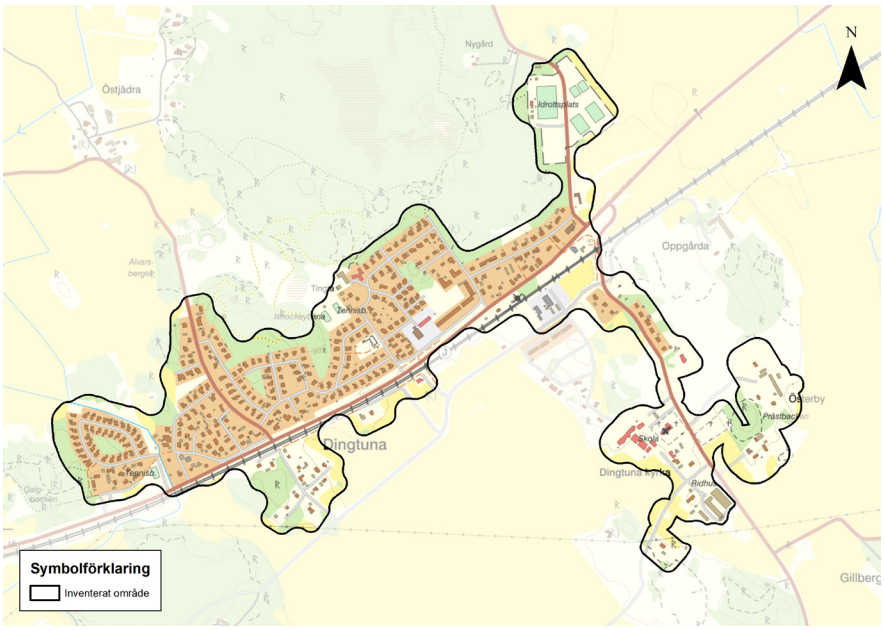

Avgränsning för byggnadsinventeringen i Dingtuna.

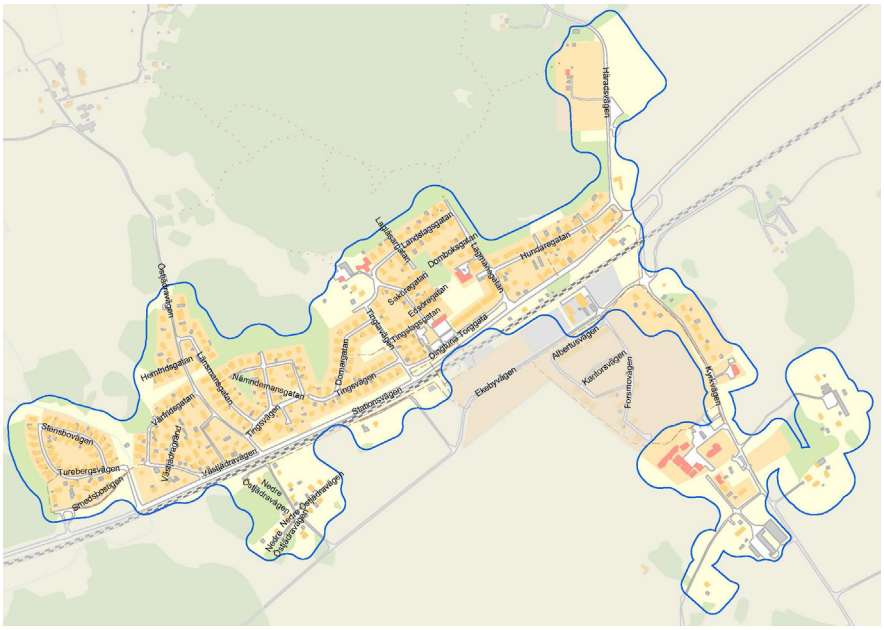

Gatunamn i Dingtuna. Karta: Västerås stad.

4.1 Infrastruktur, grönområden och allmänna platser

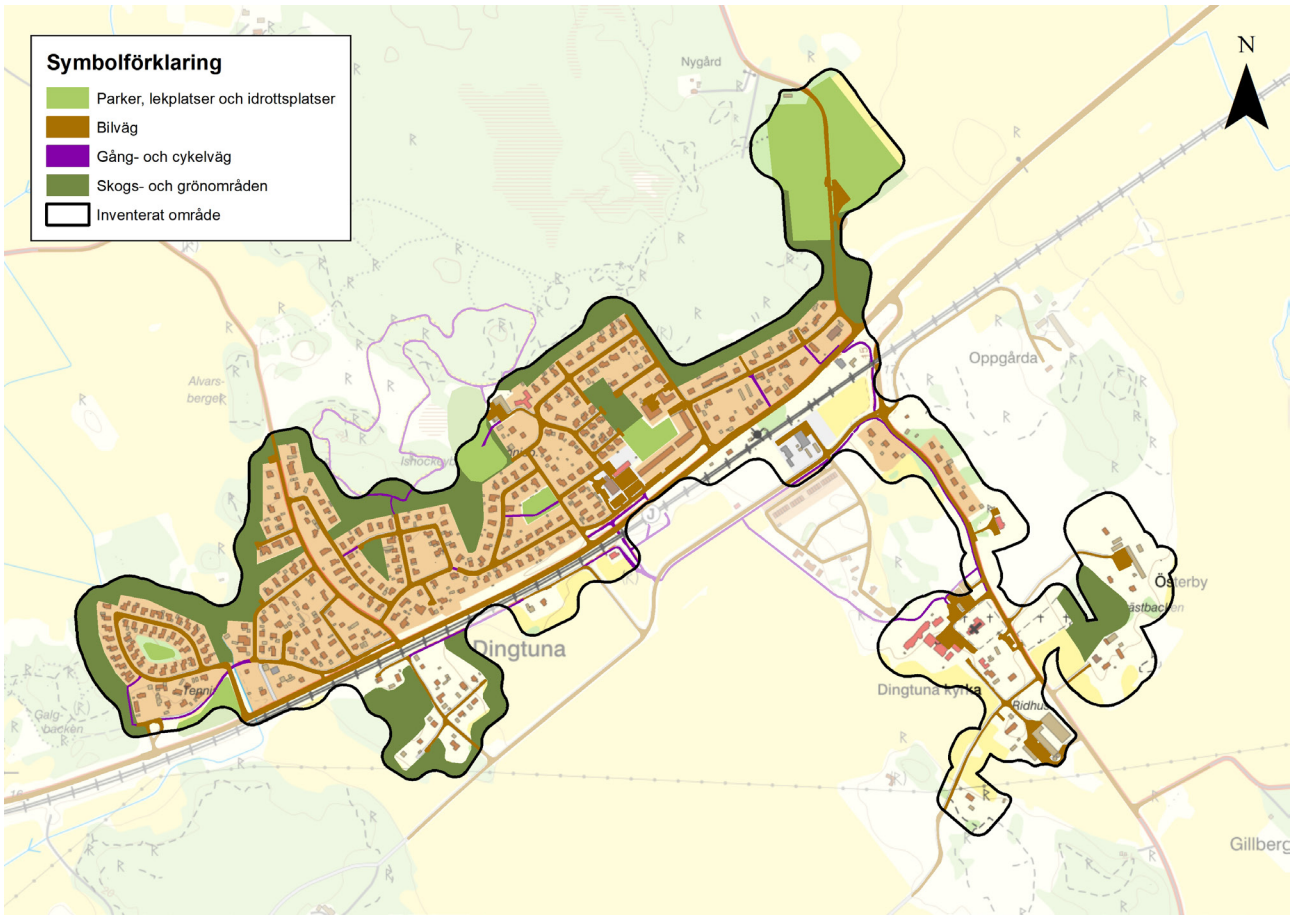

Vägar, cykel- och gångbanor samt grönområden i Dingtuna.

Järnvägen och den vältrafikerade Stationsvägen går genom Dingtuna i syd-väst-nordostlig riktning. Ett oregelbundet gatunät breder ut sig i villaområdet norr om järnvägen. Det finns en gång- och cykelbana i bostadsområdet i Dingtunas östra del som går vidare in mot Västerås längs Köpingsvägen. Från Dingtuna till Västerås går det kollektivtrafik i form av tåg och regionbuss.

Norr om Dingtuna breder ett skogsområde ut sig som används för promenader, mountainbike och ridning. Tingta är ett välbesökt friluftsområde där ett elljusspår utnyttjas för löpning, skidor och promenader. I anslutning ligger grillplats, utegym, rink, pulkabacke samt tennis-, basket-, och beachvolleyplan. I nordost ligger idrotts-platsen Tingsliden IP. Lekplatser och grönytor finns bland annat vid Tingtavägen, Östjädravägen, Tingsslagsgatan/Lagmansgatan och Turebergsvägen/Stationsvägen. Andra samlingsplatser är bygdegården utmed Kyrkvägen, Dingtuna Lillhärad socken-gilles lokaler i det gamla stationshuset och området vid Dingtuna kyrka. Dingtuna torg är försett med konstnärlig utsmyckning och bänkar, och i anslutning återfinns parkeringsplatser.

Stationshuset ligger intill Stationsvägen som leder genom Dingtuna. Foto: Vlm-dineb-1441.

Tingtavägens lekplats som ligger centralt i Dingtuna. Foto: Vlm-dineb-0436.

Lekplats i mitten av bostadsområdet vid Turebergsvägen-Stensbovägen. Foto: Vlm-dineb-1456.

Bygdegården, som invigdes år 1930, ligger intill Kyrkvägen. Foto: Vlm-dineb-1470.

Fotbollsplanen Tingsliden IP i östra Dingtuna. Foto: Vlm-dineb-1265.

Elljusslingan Dingtunaspåret i Tingta friluftsområde. Foto: Vlm-dineb-0379.

4.2 Bebyggda miljöer

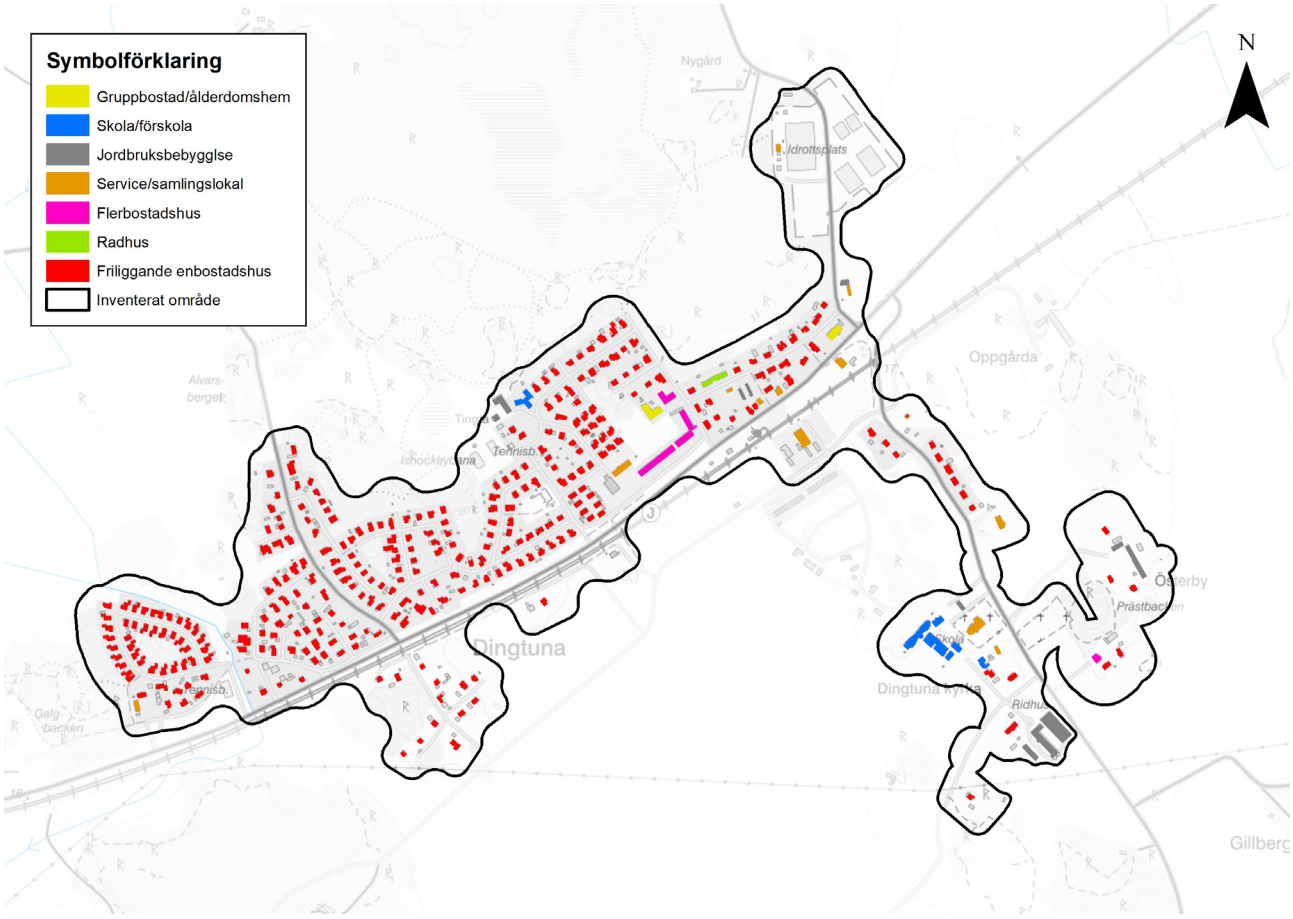

Byggnadstyper i inventerat område i Dingtuna.

Kyrkbyn

Kyrkbyn ligger i sydöstra utkanten av Dingtuna. Kyrkan är väl exponerad intill Kyrkvägen på låga kullar i ett slättlandskap omgiven av öppna odlingslandskap och förhistoriska gravfält. Höga lövträd och ansade häckar omger kyrkplatsen och ger den en lummig karaktär. Kyrkan, till stora delar från omkring år 1300, syns med sin stora storlek och vitputsade fasad på håll och dominerar i kyrkbyn. Runt kyrkan är kyrkogården omgärdad av en stenmur. I kyrkbyn finns kyrkstall, skolbyggnader, bygdegård, kyrkoherdeboställe, prästgård och gårdsbebyggelse. Prästgården och kyrkoherdebostället har ljusa fasader i träpanel eller puts och resterande bebyggelse har rödmålade träpanelsfasader med vitmålade snickerier. Taken är främst sadeltak täckta av lertegel. Kyrkstallet har den ovanliga tegelsorten kallad hjärttegel. I området finns även ett par modernistiska bostadshus i vit mexisten.

Dingtuna kyrkby med skola och kyrka sedda från sydväst. Foto: Vlm-dineb-1372.

Dingtuna kyrka sedd från öster. Foto: Vlm-dineb-1468.

Gårdsbebyggelse

I Dingtuna finns gårdsbebyggelse från främst 1700-, 1800- och första halvan av 1900-talet som är delvis integrerad i samhället Dingtuna, men även avläsbar som separata delar. Bebyggelsen utgörs av Tingta gård vid Tingtavägen samt kyrkoherdebostället, Akademigården (idag Klockargården) och Österby vid kyrkbyn. Tingta är numera uppdelad i flera fastigheter.

Gårdsbebyggelsen skiljer sig från övrig bebyggelse i samhället i karaktär och ålder. Den har oregelbundna och större tomter, ansluter till öppen odlingsmark samt har en oregelbunden bebyggelsestruktur. Utformningen är traditionell med bostadshus i röd- eller ljusmålad träpanel och ekonomibyggnader i rödfärgad träpanel. Snickerierna är vitmålade och sadeltaken är täckta av lertegel. Tomterna är lummiga med fruktträd, höga lövträd och buskar.

Tingta gård ligger integrerad i samhället och är samtidigt avläsbar som en egen bebyggelsemiljö. Foto: Vlm-dineb-0400.

Betesmark mot gården Österby i utkanten av kyrkbyn. Foto: Vlm-dinek-0003.

Kyrkoherdebostället med huvudbyggnad från tidigt 1700-tal. Foto: Vlm-dineb-1483.

Bostadshus från år 1937 i västra Dingtuna norr om Stationsvägen. Foto: Vlm-dineb-0795.

Egnahemsbebyggelse

Egnahemsbebyggelsen i Dingtuna (se kapitel *2.2 Definitioner*) ligger utspridd utmed de äldre landsvägarna Östjädravägen, Stationsvägen och Kyrkvägen. Den största klungan egnahemsbebyggelse ligger i västra Dingtuna vid Östjädravägen. Bebyggelsen är från slutet av 1800-talet till början av 1900-talet och består av bostadshus med långsmala uthus. Bostadshusen är i en till en och en halv våning, har träpanelfasader i olika kulörer och sadeltak eller brutna sadeltak täckta av tegel. Uthusen i en våning följer liknande utformning som bostadshusen. Gatunät och tomter är oregelbundet formade, med tomter som är något större än övriga i Dingtuna eller långsmala. Flera bostadshus är om- och tillbyggda och flera av områdena har kompletterats med nybyggnationer.

Modernistiska villor och flerbostadshus

I Dingtuna finns ett stort område med modernistisk bostadsbebyggelse (se kapitel *2.2 Definitioner*) uppförd på 1950–1970-talet norr om Stationsvägen. Här finns ett oregelbundet gatunät med enbostadshus, garage och förråd placerade på lummiga villatomter. Ett antal grönytor och skogspartier är insprängda mellan villaklungorna. Enbostadshusen har fasadmaterialen träpanel i olika kulörer eller gult tegel, rött tegel eller vit mexisten med träpanelspartier samt sadeltak täckta av lertegel eller betongpannor. Ursprungliga och tidstypiska detaljer förekommer i hög grad i form av dekorativa låga smidesstaket och smidesräcken, entrédörrar i oljat trä med glasparti och fönster i en till två bågar med en ruta i varje båge. Bostadsklungorna är sammanbundna med gång- och cykelvägar. I anslutning till Dingtuna torg ligger några modernistiska flerbostadshus i två våningar med fasader i rött tegel, flacka sadeltak och balkonger.

Villor med likartad utformning vid Saköregatan-Edsöregatan. Foto: Vlm-dineb-0272.

Flerbostadshus med balkonger mot nordväst i centrala Dingtuna. Foto: Vlm-dineb-0009.

Offentlig och privat service

Den kommersiella servicen i Dingtuna är begränsad. Här finns en pizzeria, en obemannad närbutik och en byggnadsvårdsbutik. En kiosk som varit verksam sedan första halvan av 1900-talet har nyligen stängts ned. Vid kiosken fanns tidigare en fungerande bensinpump. Den offentliga servicen består av tre förskolor, Dingtuna skola med förskoleklass till årskurs 6 och Dingtuna skolas fritidshem. Dingtuna skola med fritidshem ligger i kyrkbyn och består av ett antal byggnader i röd träpanel eller tegel med utformning typisk för de olika uppförandetiderna från 1800-talets mitt till 1900-talets slut. Skolgården är asfalterad. Tingslidens idrottsplats och motionsspår i Tingta friluftsområde samt två lekplatser drivs av Västerås stad. I Dingtuna finns även ett kommunalt äldreboende, Timtalund, och ett gruppboende.

Den äldsta skolbyggnaden från år 1866 med bakomliggande senare uppförd paviljong. Foto: Vlm-dineb-1405.

Kioskbyggnad vid Stationsvägen vars verksamhet har bedrivits sedan första halvan av 1900-talet. Kioskverksamheten lades nyligen ned. Foto: Vlm-dineb-1443.

Nyöppnad obemannad närbutik i Dingtuna. Foto: Vlm-dineb-0114.

5. Historik

I Dingtuna finns flera tydliga årsringar kopplade till ortens historia. Det äldsta området är Dingtuna kyrkby som har varit bebyggt sedan medeltiden. Dagens bebyggelse har en spridd ålder, från 1700- till 2000-tal. En annan årsring är gårdsbebyggelse från 1700-tal till tidigt 1900-tal som ligger glest placerade i anslutning till kyrkbyn och integrerat i villaområdet norr om Stationsvägen. En tredje årsring är egnahemsbebyggelse från slutet av 1800- och början av 1900-talet som ligger i små klungor eller enskilt placerade intill landsvägar. Den största årsringen i Dingtuna utgörs av modernistiska villor och några flerbostadshus uppförda på 1950–1970-talet. På 2020-talet har ett antal flerbostadshus och villor uppförts i området mellan järnvägen och kyrkbyn.

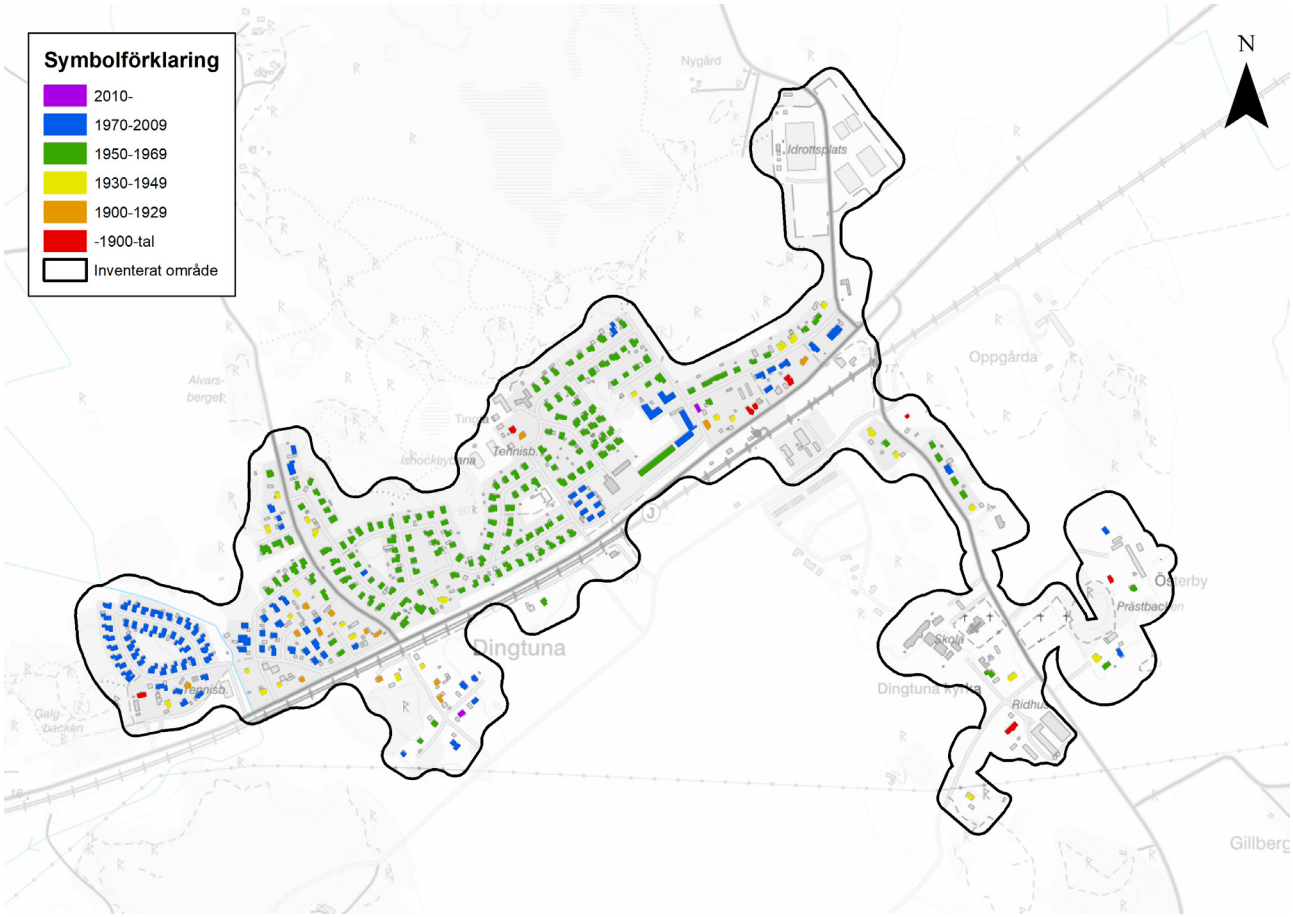

Nybyggnadsår för bostadshus i inventerat område.

5.1 Dingtunas äldsta historia: förhistorisk tid

Området kring Dingtuna har en utpräglad jordbrukskaraktär och Dingtuna-slätten var en av Västmanlands tidigast befolkade och odlade bygder. Dingtuna var centralort för Tuhundra härad och de första tecknen på att människor har bott i området sträcker sig ända tillbaka till bronsåldern, 1700 år före Kristi födelse. I hela Dingtuna socken finns en stor mängd förhistoriska gravar. Speciellt är de omfattande stensträngssystem från århundradena kring Kristi födelse som finns i utkanten av centralorten. Det finns dokument redan från år 1322 där Dingtuna socken nämns beträffande ägobyte i Vångsta och Jölmesta. Namnet Dingtuna är troligen sammansatt av ”Ting” och det gamla ordet ”Tuna”- Tingtuna.

5.2 Dingtuna kyrkby: 1300-tal till 1900-tal

Dingtuna kyrka uppfördes omkring år 1300 i gråsten med ett tunnvälvt trävalv och ett högt och brant sadeltak. Det befintliga gotiska stjärnvalvet slogs under 1400-talet. Troligen under 1470-talet dekorerades kyrkans interiör av kyrkomålaren Albertus Pictor. Målningarna överkalkades senare i vitt och guld, men återställdes i en restaurering år 1898. Under 1740-talet byggdes en sakristia till och samtidigt byggdes troligen kyrkans tak om till ett lägre och brutet tak. Vid mitten av 1800-talet höjdes tornet och det fick en lanternin.

Äldre kartor vittnar om en lång tradition av odlingslandskap vid kyrkan. På den tidigaste kartan över kyrkbyn från år 1650 ses tre gårdar: Prästgården, en frälsegård och Akademigården. Än idag kan dessa tre gårdar skönjas i bebyggelsestrukturen även om byggnader har rivits och nya har tillkommit. År 1790 genomfördes så kallat storskifte i kyrkbyn då här fanns tre gårdar söder om kyrkan: Kyrkoherdebostället, Kaplansbostället (även kallad Backgården) och Akademigården (även kallad Kyrkbyn). Dessutom fanns Klockargården väster om kyrkan. Akademigården ägdes av Kungliga akademien i Uppsala.

Under mitten av 1800-talet genomfördes så kallat laga skifte i kyrkbyn som bestod av de nyss nämnda gårdarna. Kaplansbostället benämndes då istället Komministerbostället. Gårdsbebyggelsen var vid den tiden mestadels rätlinjigt placerad med byggnader kring gårdsplaner, samt med en viss oregelbundenhet. Gränser för ägorna justerades i samband med skiftesreformen, men ingen gård flyttades från byn. På 1930-talet köptes Akademigården av kyrkan och den användes som barnmorske- och skolvaktmästarbostad. Idag fungerar den som församlingshem. Under mitten av 1900-talet drogs en allmän väg igenom kyrkbyn som avskilde Kyrkoherdebostället från kyrkbyn. Ett antal äldre byggnader revs: den gamla komministergården med flyglar omgivna av mjölbodar, stall, härbren, klockar-ladugården, bytvättstugor, Beckosstugan och fattigkällaren. En ny prästgård med pastorsexpedition uppfördes år 1945 och några tjänstebostäder tillkom på 1960-talet. Kyrkoherdebostället och prästgården är idag privatägda.

Kyrkoherdebostället i Dingtuna sett från söder, cirka 1950-tal. Foto: Okänd, VIm-E 3266.

Dingtuna kyrkby sett från söder, år 1935. Foto: Lilljeqvist, AB Flygtrafik, VIm-FLY 866.

Kyrkskolan med skolbyggnad från år 1866 i mitten och lärarbostaden från år 1924 till vänster, år 1929.
Foto: Nils Nygren, Vlm-A 2391.

Dingtuna kyrkby med skolbyggnader från år 1966 i mitten av bilden, cirka slutet av 1960-talet.
Foto: Stig Johansson, Vlm-A 7596.

5.3 Skolor i Dingtuna: mitten av 1800-tal till 2000-tal

Omkring år 1800 var Dingtuna socken prebende åt biskopen i Västerås, vilket innebar att delar av pastoratets inkomster användes till att betala lön åt biskopen. Biskopen lär ha beklagat sig över att det i Dingtuna inte fanns någon skola och en insamling påbörjades för att en vandrande byskollärare skulle kunna anställas. År 1830 fick socknen en fast skolmästare. Efter att den första folkskolestadgan infördes år 1842 beslutades fem år senare att inrätta tvåårig småskola i avlägsnare sockendelar. Så småningom blev skolorna treåriga och omfattade sex småskolor, bland annat i Västjädra och Stockkumla, med tre lärare som fick ambulera mellan skolorna.

År 1866 uppfördes folkskolan i kyrkbyn, en byggnad som finns kvar idag. Här inrymdes klassrum, lärarbostad och tingslokal. Skolan i kyrkbyn har utökats genom nya byggnader i omgångar under 1900-talet. År 1924 byggdes ett bostadshus för lärarna i kyrkbyn och då blev det skola i hela den gamla skolbyggnaden. År 1966 stod en modernistisk skolbyggnad färdig, ritad av AB Rockhammarhus, Fellingsbro och S. Wimmerström & O. Hagbergs arkitektkontor, Stockholm. Vaktmästarbostäder tillkom likaså. På 1990-talet uppfördes en skolbyggnad i norr och i början av 2000-talet flyttades en paviljong från Västjädra skola till platsen.

Skolbyggnaden i Västjädra, idag bostadshus, uppfördes år 1875 och har senare blivit tillbyggd. Den inrymde ursprungligen även lärarinnebostad. På 1950-talet tillkom ytterligare en skolbyggnad på platsen som idag är butik. Skolans verksamhet avslutades kring år 2000. Det fanns även en skola i Dingtuna i närheten av järnvägsstationen som hette Stationsskolan. Byggnaden är idag privatbostad. Under en tid användes även en intilliggande lokal som tidigare hade varit Godtemplarlokal och därefter kommunalkontor till skola.

5.4 Ett stationssamhälle växer fram: 1800-talets slut till första halvan av 1900-talet

Stationshuset i Dingtuna uppfördes efter typritning år 1876, ett år efter att den privatägda banan Stockholm-Westerås-Bergslagens Jernvägs Aktiebolag hade öppnat. Stationsområdet omfattade som mest 13 utspridda byggnader, varav tre personalbostäder omgivna av en välansad trädgårdsanläggning. Järnvägsstationen kom att spela en viktig roll för omlastning av jordbruksprodukter. Stationen fungerade även som postanstalt fram till år 1920. På andra sidan landsvägen tillkom ett handelshus och år 1890 socknens andelsmejeri, rivet år 1968. Bostadsenheter och verksamheter växte fram i anslutning till stationsområdet. På 1890-talet uppfördes en Godtemplarlokal som fungerade som samlingslokal och år 1910 tillkom ett missionshus. År 1918 bildades Dingtuna föreläsningsförening som anordnade föreläsningar och folkhögskolekurser i godtemplarlokalen. På 1920-talet uppfördes Dingtuna kvarn som drevs via remmar från en stor elmotor och senare med separata motorer. Kvarnen är fortfarande igång. En smedja, taxiverksamhet och ett kafé startades.

Intill Stationsvägen, Östjädravägem och Kyrkvägen växte egnahemsbebyggelse med bostadshus och uthus fram i liten skala. Vid Kyrkvägen uppfördes bygdegården år 1929–1930 av Dingtuna Bondeförening. Platsen blev centrum för en livlig social verksamhet med bland annat dans, teater och gymnastik. Väster om samhället anlades en Folkets park med dansbana på 1930-talet. Under en 10–15 årsperiod blev parken ett populärt nöjesställe med aktiviteter som dans, artistuppträdande, kaférörelse och höstmaskerad.

5.5 Utbyggnad av Dingtuna: 1950–1970-tal

År 1952 skedde en sammanslagning mellan Dingtuna, Lillhärad och Barkarö socknar som blev Dingtuna storkommun. Från politiskt håll fanns en vilja att bygga upp centralorten Dingtuna genom nybyggnationer eftersom skolor, affärer och annan service då var hotade. Successivt hade bygden från 1930-talet börjat att avfolkats på grund av modernisering och mekanisering av jordbruket. Ett omfattande villabyggande tog sin start, tack vare närheten till Västerås, på 1950-talet och blev som kraftigast på 1960- och 1970-talen. År 1965 färdigställdes en regionplan för Västeråsbygden som omfattade 30 000 rumsenheter där Dingtuna ingick som en del av utbyggnaden. På 1960-talet anlades ett torg i Dingtuna med centrumbyggnader där livsmedelsbutik, bank, bibliotek, postkontor och distriktsköterska inrymdes. Närliggande uppfördes ett antal flerbostadshus. Annan service i Dingtuna var bensinstation, bilverkstäder, kiosk, damfrisering, pastorsexpedition och barnavårdscentral. Dingtuna storkommun förenades i Västerås kommun år 1967.

Dingtuna stationshus med andelsmejeri i bakgrunden, cirka år 1905. Foto: Okänd, vykf0055, Västerås stadsarkiv.

Aktiebolaget Dingtuna Mejeri, omkring år 1900. Foto: Okänd, Vlm-E 3205.

ICA Tunahallen, Länssparbanken och bibliotek i Dingtuna centrum, år 1970. Foto: Vlm-FLY 1291.

Villor i gult och rött tegel i centrala Dingtuna, år 1970. Foto: AB Flygtrafik, Vlm-FLY 1292.

5.6 Planer på utbyggnad av Dingtuna: 1970–2020-tal

Närheten till Västerås och det låga invånarantalet i orten har medfört att viss service i Dingtuna har lagts ned under slutet av 1900-talet fram till idag. Post och bibliotek stängde under tidigt 1990-tal och ersattes av postservice i livsmedelsbutiken och en bokbuss. Likaså livsmedelsbutiken har stängts och i lokalerna har senare huserat en kebabfabrik.

Västerås stadsbyggnadsförvaltning har under andra halvan av 1900-talet utrett möjligheten till utbyggnad av Dingtuna, men det kom att dröja till 2000-talet innan den startade. Enstaka byggnationer har dock gjorts, exempelvis ett äldreboende på Lagmansgatan och ett särskilt boende på Hundaregatan. År 1974 gjordes en generalplaneutredning som gällde en utbyggnad av Dingtuna till upp till cirka 3000 invånare, vilket var en tredubbling av det dåvarande invånarantalet. Förutsättningarna för fyra områden undersöktes. I en satelitutredning från år 1985 föreslogs att bygga ut Dingtuna med cirka 100 bostäder, främst småhus men även ett antal bostads- och hyresrätter. Året därefter gjordes en planutredning då två områden var aktuella för exploatering, öster respektive väster om Dingtuna. I utredningen föreslogs bostadsbyggande inom Västjädraområdet i västra Dingtuna. På längre sikt föreslogs att bebygga området mellan järnvägen och kyrkbyn. År 1993 togs en fördjupad översiktsplan fram för Dingtuna som förutsatte en utbyggnad med 80–100 bostäder i orten under 1990-talet. I planen låg fokus på området mellan järnvägen och kyrkbyn samt en småskalig utbyggnad i Västjädraområdet.

Idag sker en utbyggnad i Dingtuna mellan järnvägen och kyrkbyn på före detta åkermark. Här uppförs radhus och friliggande villor i postmodern och nymodernistisk karaktär. Villorna är relativt storskaliga i en till två våningar med fasader i vitt, grått eller svart med sadeltak. Radhusen har rödmålade träpanelsfasader och sadeltak täckta av röda betongpannor.

Reklamannons för Hultsfredshus från år 1961.

5.7 Arkitekterna och konstnären som formgav Dingtuna

S. Wimmerström & O. Hagbergs arkitektkontor

Arkitektkontoret S. Wimmerström & O. Hagbergs arkitektkontor var en Stockholmsbaserad arkitektfirma verksam i mitten av 1900-talet. De har exempelvis ritat tillbyggnaden av den södra läktaren på idrottsplatsen Råsunda i Stockholm och radhuslängor i Haninge. I slutet av 1940-talet var arkitekten Sören Wimmerström anställd på Erskines arkitektkontor och tog bland annat tillsammans med Ralph Erskine fram ritningar för Villa Molin i Rudboda i Lidingö kommun och Avesjö kapell i Dorotea. I Dingtuna har arkitektfirman S. Wimmerström & O. Hagberg ritat skolbyggnaden med gymnastikhall från år 1966.

Bengt Hjärpe och Alnefelt & Tollbom arkitektkontor

Arkitekterna Vilhelm Alnefelt och Nils-Olof Tollbom startade egen firma på 1950-talet i Västerås och arbetade tillsammans i 30 år. De har främst varit verksamma i Västerås men har också arbetat i Norberg. Firman står bland annat bakom ritningarna till Folkets hus i Västerås. På 1960-talet ritade Alnefelt & Tollbom bostadshus i många av de stadsdelar som växte fram runt Västerås centrala delar. I Dingtuna står firman för ritningarna av flerbostadshuset inom fastigheten Östjädra 1:192 i centrala Dingtuna genom arkitekt Bengt Hjärpe. Hjärpe har bland annat ritat ett flerbostadshus inom kvarteret Henrik 8 i centrala Västerås.

Henry Haubro-Nielsen

Henry Haubro-Nielsen, född år 1923, var en dansk-svensk arkitekt verksam bland annat i Stockholm, Västerås och Uppsala. Han hade en egen firma och hans verk omfattar villor, kontorsbyggnader, varuhus, kyrkor och små fjärrvärmestationer. Arkitektens mest kända verk är villan där han själv bodde och hade ateljé i Saltsjöbaden. Haubro-Nielsen har ritat kyrkorna Hjortensbergskyrkan i Nyköping och Kikebokyrkan i Oskarshamn samt flera villor Stockholm och i Västerås innerstad. I Barkarö i Västerås har arkitekten ritat ett område med kedjehus och villor uppfört i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. I Dingtuna har Haubro-Nielsen ritat flerbostadshuset i centrala Dingtuna inom fastigheten Östjädra 1:213.

Albertus Pictor

Albertus Pictor var en tysk-svensk kyrkomålare verksam under 1400-talet främst i Mälardalen. Idag finns 39 mer eller mindre väl bevarade kyrkointeriörer som anses vara målade av honom eller hans verkstad. Det stora antalet målade kyrkor gör Albertus Pictor till den mest aktive ledaren för en målarverkstad under 1400-talet. I Västerås stift finns bevarade målningar av Albertus Pictor i Dingtuna kyrka, Västerås domkyrka, Kumla kyrka och Sala sockenkyrka.

Kataloghusfirmor

En stor del av Dingtunas villabebyggelse från 1950–1960-tal är så kallade kataloghus från hustillverkare som Egnahem AB Myresjöhus – AB Vetlandahus. Med kataloghus menas enfamiljshus som beställs av en köpare från en hustillverkare. Byggnaderna är mer eller mindre monteringsfärdiga och tillverkningen är i hög grad standardiserad och sker på en husfabrik. Hustillverkarna hade anställda ingenjörer eller arkitekter som ritade de olika husmodellerna, som i någon mån kunde anpassas efter önskemål från köpare.

6. Särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområden

Följande bebyggelseområden bedöms vara särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Bebyggelseområdena rekommenderas hanteras i enlighet med 8 kap. 13 § plan- och bygglagen i fortsatt planering och prövning. Enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen är det förbjudet att förvanska ett sådant bebyggelseområde.

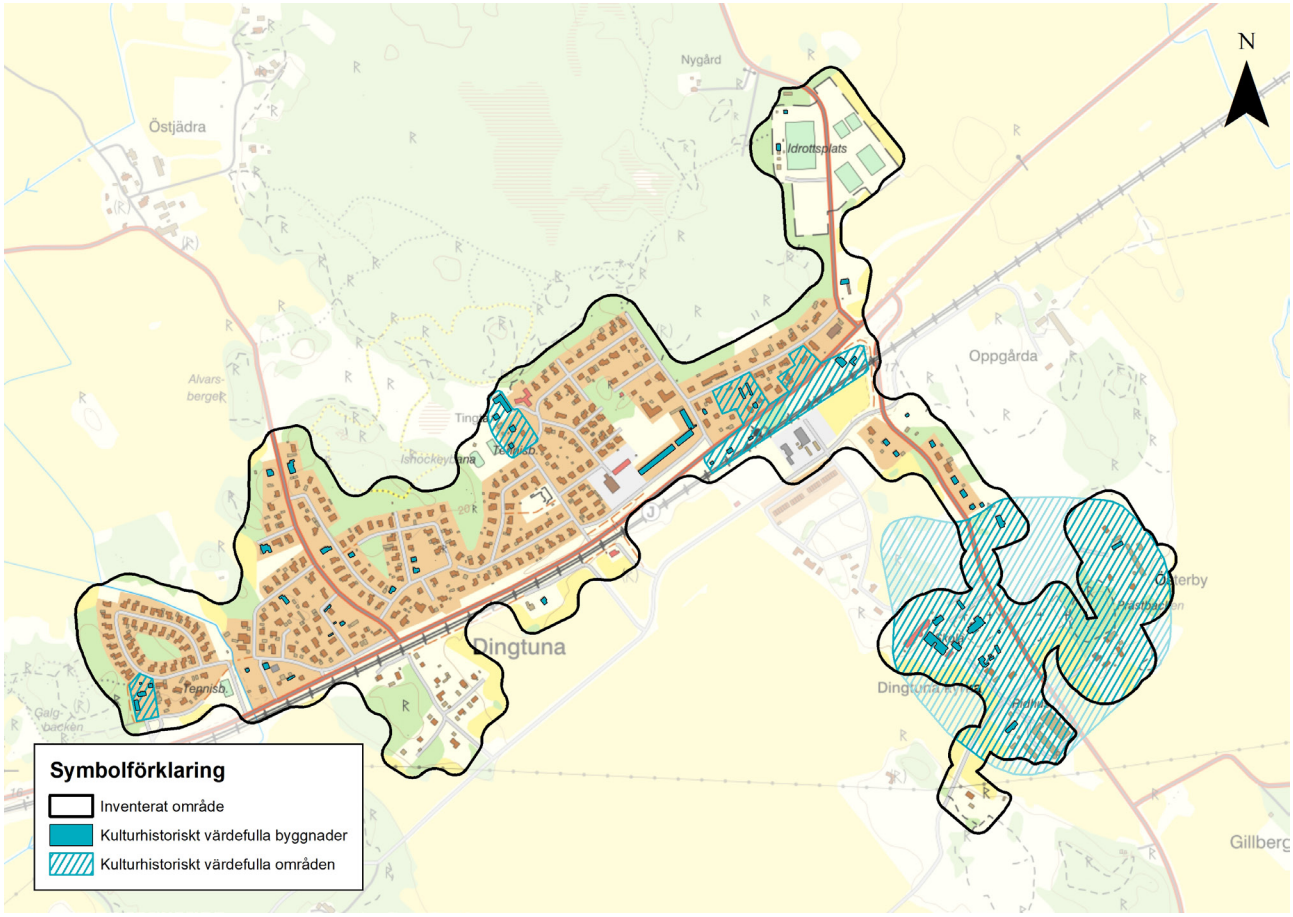

Utbredningen av särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområden och byggnader i inventerat område i Dingtuna.

6.1 Dingtuna kyrkby

Utbredningen av det särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområdet Dingtuna kyrkby.

Beskrivning och historik

Dingtuna kyrka ligger väl exponerad på låga kullar i ett slättlandskap intill Kyrkvägen omgiven av öppna odlingslandskap och förhistoriska gravfält. Höga lövträd och ansade häckar omger kyrkplatsen. Kyrkan syns med sin stora storlek på håll och dominerar i kyrkbyn. Runt kyrkan finns den äldsta kyrkogården omgärdad av en stenmur. I kyrkbyn ligger bland annat kyrkstall, skolbyggnader, bygdegård, prästgårdar och gårdsbebyggelse. Kyrkan är från omkring år 1300, Akademigården (idag kallad Klockargården) från början av 1700-talet, kyrkoherdebostället från 1700-talet och bygdegården från 1920-talet. Ett antal skolbyggnader finns i området med den äldsta från år 1866 och den yngsta från 1990-talet. Öster i området ligger ett tidigare ålderdomshem och gården Österby.

Dingtuna kyrkby bestod länge av tre gårdar som låg söder om kyrkan: Kyrkoherde-bostället, Akademigården och Kaplansbostället (senare Komministergården), samt dessutom det mindre bostället Klockargården. Gårdsplatserna är även idag bebyggda och några av de äldre byggnaderna är bevarade. Under mitten av 1900-talet drogs en allmän väg som avskilde Kyrkoherdebostället från kyrkbyn. Ett antal äldre byggnader revs, så som den gamla komministergården med flyglar omgivna av stallar och bodar. En ny prästgård uppfördes och några tjänstebostäder tillkom.

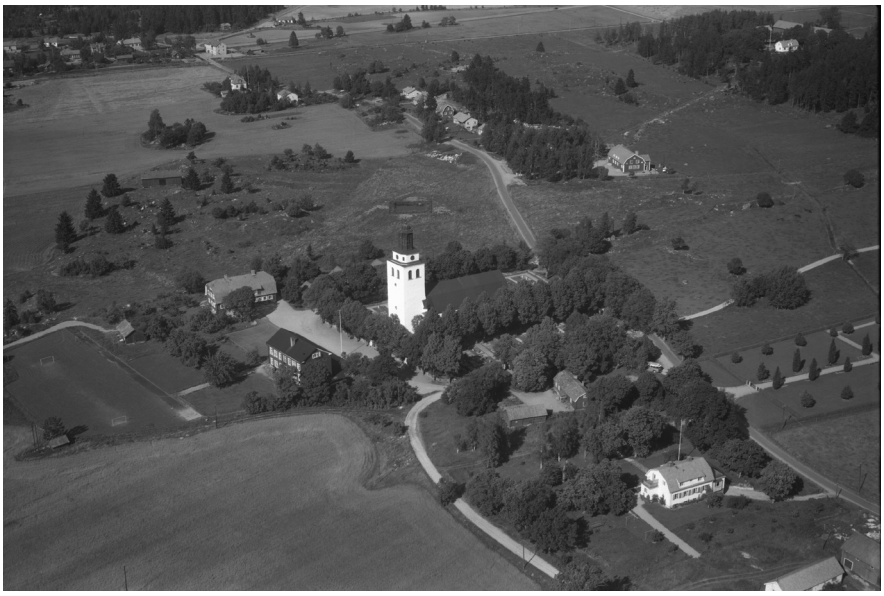

Dingtuna kyrkby sedd från sydväst, år 1958. Foto: Vlm-FLY-21.

Dingtuna kyrka från omkring år 1300 med kyrkstall och skolbyggnader. Foto: Vlm-dineb-1172.

Värdebeskrivning

Dingtuna kyrkby tydliggör tidigare samhällsförhållanden och har representerat en för lokalsamhället viktig funktion som sockencentra. I området finns flera byggnader som har eller har haft olika funktioner med offentlig prägel som kyrka, skola, kyrkoherdeboställe och ålderdomshem. Kyrkbyn värderas högt i ett lokalt sammanhang och har haft stor betydelse för ortens identitet. Kyrkan har en hög ålder och används än idag som kyrka vilket ger ett kontinuitetsvärde. Skolbyggnaderna används likaså idag och är av olika ålder vilket berättar om skolans utveckling och kontinuitet. I kyrkbyn finns välbevarade bostadshus och ekonomibyggnader från 1700- och 1800-talet som är en källa till kunskap om äldre material och byggnadsteknik. De berättar även om hur jordbruk har bedrivits på platsen. Kyrkbyns synliga läge intill Kyrkvägen omgivet av öppna odlingslandskap gör att den dominerar i landskapet och ger miljöskapande värden. Odlingslandskap har en lång kontinuitet med ett flertal kända fornlämningar.

Viktiga karaktärsdrag

- Ett samlat bebyggelseområde kring kyrka och skola. Ett område som väl representerar ett äldre sockencentra där flera funktioner är bibehållna idag.
- Byggnader rätlinjigt placerade och med omgivande grönska.
- Områdets lokalisering intill Kyrkvägen på låga kullar omgivet av öppna odlingslandskap med ett flertal kända fornlämningar.
- Kyrkvägens sträckning.
- Storskalig vitputsad kyrka med omgivande höga lövträd, ansade häckar, kyrkogårdsmur och kyrkogård.
- Byggnader med olika ursprungliga funktioner med offentlig prägel i sockencentrat som kyrka, prästgårdar, skolbyggnader, kyrkstall och ålderdomshem med dess individuella karaktärsdrag.
- Gårdsbebyggelse med röd- eller ljusfärgade bostadshus och rödfärgade ekonomibyggnader från 1700- till 1900-talet med stengrunder, vit- eller svartmålade detaljer, fönster med spröjs och lertegeltäckta sadel- eller mansardtak.
- Rödfärgade skolbyggnader från mitten av 1800-talet till 1900-talet med individuella karaktärsdrag typiska för byggnadernas uppförandetider.

Dingtuna kyrka från omkring år 1300 med kyrkstall. Foto: Vlm-dineb-1179.

Bostadshuset från 1700-talet tillhörande Akademigården, idag kallad Klockargården. Foto: Vlm-dineb-1192.

6.2 Tingta gård

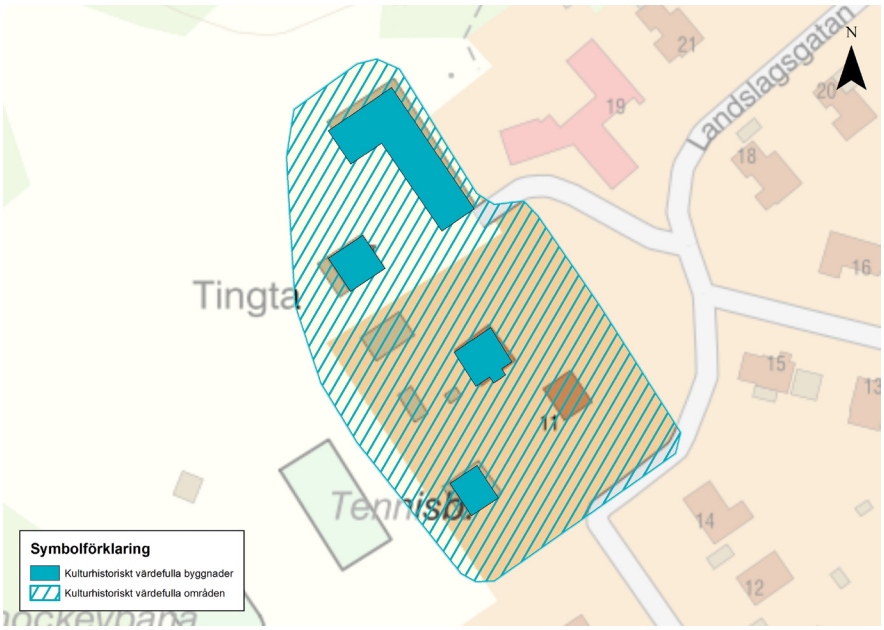

Utbredningen av det särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområdet Tingta gård.

Beskrivning och historik

Området består av före detta Tingta gård som utflyttades från Östjädra by i samband med att så kallat laga skifte genomförts i byn på 1800-talet. Dessförinnan hade ett så kallat storskifte genomförts år 1760 och då bestod byn av fyra gårdar varav en ägdes av kronan. Namnet Tingta är troligen taget efter ett torp som legat i närheten och som kallades för Timta torp. Tingta består av en grupp bostadshus och ekonomibyggnader med olika byggnadsvolymer och utformning, idag avstyckade i tre fastigheter. Bebyggelsen består främst av rödfärgade byggnader i stående träpanel med vit- och svartmålade snickerier, spröjsade fönster och tegeltäckta sadeltak. Även fasadmaterialet puts förekommer. Byggnaderna har en gles placering och omges av gräsytor och fruktträd samt angränsar till en blandskog i norr.

Ett av bostadshusen i området Tingta gård. Foto: Vlm-irseb-0393.

Loge/magasin från 1920-talet. Foto: Vlm-dineb-0377.

Värdebeskrivning

Bebyggelsemiljön är ett gott exempel på en utflyttad gård i samband med laga skifte under 1800-talet. Området visar på en viktig årsring i orten Dingtunas historia, då enskilt placerade jordbruksgårdar dominerade området. Trots att gården idag är uppdelad i flera fastigheter är miljön avläsbar som en helhet. Tingtas byggnader med olika ursprungliga funktioner visar på gårdens gradvisa tillväxt och utveckling från 1800-talet fram till idag genom generationers brukande. Gårdsmiljön ger även en förståelse av levnadsförhållanden för platsens tidigare invånare, vilket är intressant ur ett socialhistoriskt perspektiv. Byggnaderna är delvis välbevarade i proportioner, byggnadsmaterial och utformning och kan tillsammans berätta om vanliga byggnadstekniker, material och tankar om utformning gällande gårdsbebyggelse från den aktuella tiden. Bebyggelsemiljön har genom sina byggnader och dess karaktär miljöskapande värden då den kan berätta om gårdens jordbruksverksamhet genom tiderna.

Viktiga karaktärsdrag

- Bostadshus och ekonomibyggnader rätlinjigt placerade i en sammanhållen gårdsbildning.
- Bostadshus med fasader huvudsakligen av rödfärgad locklist- eller träpanel med vit- och svartmålade snickerier, lertegeltäckta sadeltak och småspröjsade vitmålade fönster eller fönster i två bågar med tre rutor i varje båge.
- Ekonomibyggnader med utformning typiskt för jordbruksbebyggelse från 1800-talets slut till 1950-talet med fasader i stående rödmålad träpanel eller ljus puts, vit- eller svartmålade snickerier och tegeltäckta sadeltak.
- Byggnadsvolymer i en till en och en halv våning.
- Lummiga tomter med fruktträd och höga lövträd.
- Den raka Tingtavägen som sträcker sig från gården och söderut mot järnvägen/den äldre landsvägen.

6.3 Dingtuna stationsområde

Utbredningen av det särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområdet Dingtuna stationsområde.

Beskrivning och historik

Dingtuna stationsområde består av stationshus, kvarn, skolbyggnad, godtemplarlokal, kiosk och bostadshus med tillhörande rödfärgade ekonomibyggnader placerade utmed järnvägsspåren och Stationsvägen i centrala Dingtuna. I området finns även ett grönområde och ett antal senare uppförda byggnader. Stationshuset uppfördes efter typritning år 1876, ett år efter att den privatägda banan Stockholm-Westerås-Bergslagens Jernvägs Aktiebolag öppnat. Den har fasader i gulbrun träpanel med bruna snickerier och lertegeltäckt sadeltak. Järnvägsstationen kom att spela en viktig roll för omlastning av jordbruksprodukter och omfattade som mest 13 byggnader, varav tre personalbostäder omgivna av en välansad trädgårdsanläggning. På andra sidan landsvägen norr om stationen tillkom socknens andelsmejeri och ett handelshus. Ett stycke österut uppfördes på 1920-talet en kvarn som från början drevs via remmar från en stor elmotor. Stationsskolan, godtemplarlokal och ett antal bostadshus tillkom och ett samhälle började ta form. I början av 1970-talet avbemannades järnvägsstationen och sedan år 1978 har hembygdsföreningen Dingtuna-Lillhärad sockengille tagit hand om byggnaden och renoverat och återställt den. Kvarnen är fortfarande igång och i källaren finns en butik med försäljning av jordbruksvaror.

Värdebeskrivning

Stationsområdet har fyllt en central roll för lokalsamhället och haft en stor betydelse för ortens framväxt kring sekelskiftet år 1900. I området finns byggnader som stationshus, skola och kvarn som har representerat viktiga funktioner och verksamheter i lokalsamhället och tydliggör tidigare samhällsförhållanden. Ekonomibyggnaderna belyser tidigare bostads- och arbetsförhållanden samt sociala och ekonomiska villkor. Stationshuset är uppfört efter en typritning som en rad andra stationshus längs linjen och är ett av endast tre återstående likadana stationshus, varav Dingtuna är den mest välbevarade. Kvarnen är ett gott exempel på en elektrisk kvarn från början av 1900-talet och som fortfarande är igång vilket ger ett kontinuitetsvärde.

Viktiga karaktärsdrag

- Byggnader placerade utmed järnvägsspåren och landsvägen.
- Byggnader med olika ursprungliga funktioner från skilda tider med dess individuella karaktärsdrag som stationshus i gulbrunmålad träpanel, skolbyggnad i gulmålad träpanel och kvarnbyggnad i träpanel med lertegeltäckta sadeltak och spröjsade fönster.
- Bostadshus och ekonomibyggnader i rödmålade träfasader, vitmålade snickerier, svart- eller guldockramålade dörrar, spröjsade fönster och lertegeltäckta sadeltak.
- Storskaliga och oregelbundet formade tomter.

Stationshuset i Dingtuna från år 1876. Foto: Vlm-dineb-1281.

Dingtuna kvarn från 1920-talet utmed Stationsvägen.
Foto: Vlm-dineb-0156.

Bostadshus från omkring sekelskiftet 1900 intill Stationsvägen.
Foto: Vlm-dineb-0147.

6.4 Västjädra skola

Utbredningen av det särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområdet Västjädra skola.

Beskrivning och historik

Västjädra skola uppfördes som en tvåårig småskola år 1875. Så småningom blev skolan treårig och i början av 1900-talet fyraårig. I byggnadens västra del var en bostad åt lärarinnan inrymd. Någon gång under 1900-talets första hälft skedde en om- och tillbyggnad av huset. År 1956 uppfördes ytterligare en skolbyggnad på tomten som inrymdes med klassrum. Då blev den äldre skolbyggnaden matsal. Ytterligare en paviljongbyggnad tillkom i slutet av 1900-talet som senare flyttades till Kyrkskolan. Västjädra skola lades ned omkring år 2000. Idag fungerar skolan som bostad och butik. Den äldsta skolbyggnaden i rödfärgad locklistpanel och lertegeltäckt sadeltak har en central placering på tomten. Den flankeras av skolbyggnaden från 1950-talet som har fasader av röd stående träpanel och storskaliga fönsterpartier. Längre in på tomten finns dass/vedbod i rödfärgad locklistpanel, som även fungerat som lärarinnans sommarbostad, bibliotek och verkstad. På tomten finns även en jordkällare och ett antal övriga byggnader som till exempel växthus.

Västjädra skolmiljö i västra Dingtuna. Foto: Vlm-dineb-1449.

Värdebeskrivning

Området representerar en skolmiljö som en helhetsmiljö med olika funktioner inom en småskola och tydliggör tidigare samhällsförhållanden. Det representerar en för lokalsamhället viktig funktion och är intressant ur ett samhällshistoriskt och lokalhistoriskt perspektiv. Området är ett gott exempel på en småskola från 1800-talets andra hälft och består även av en senare uppförd skolbyggnad från 1950-talet som visar på skolans utveckling och kontinuitet på platsen. Förutom skolbyggnader består området av ekonomibyggnader som vedbod/dass och jordkällare vilka belyser tidigare bostadsförhållanden, sociala och ekonomiska villkor samt arbetsförhållanden. Flera av byggnaderna i området är välbevarade i proportioner, byggnadsmaterial och utformning. Den äldsta skolbyggnaden från år 1875 utgör en källa till kunskap om äldre material och byggnadsteknik.

Viktiga karaktärsdrag

- En sammanhållen skolmiljö med byggnader som har haft funktioner kopplat till småskola.
- Den äldsta skolbyggnaden med en central placering på tomten som flankeras av den yngre skolbyggnaden.
- Rödfärgade ekonomibyggnader placerade längre in på tomten.
- Lummig tomt med höga lövträd, fruktträd, gräsytor och planteringar.
- Byggnader från skilda tider med olika ursprungliga funktioner och dess individuella karaktärsdrag. Skolbyggnader och vedbod/dass med fasader i röd stående träpanel, ljusa snickerier och sadeltak täckta av lertegel. Jordkällare med stora stenblock.

Fastigheter med särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader

På nedanstående fastigheter finns en eller flera byggnader som bedöms vara särskilt kulturhistoriskt värdefulla.

- Dingtuna klockargård 1:1
- Dingtuna kvarn 1:1
- Dingtuna kyrkby 1:3
- Dingtuna kyrkby 1:6
- Dingtuna kyrkby 1:7
- Dingtuna kyrkby 1:11
- Dingtuna kyrkby 1:13
- Dingtuna kyrkby 1:14
- Dingtuna prästgård 1:1
- Dingtuna prästgård 1:4
- Dingtuna prästgård 1:61
- Dingtuna prästgård 1:80
- Oppgårda 1:5
- Oppgårda 14:1
- Oppgårda 15:1
- Oppgårda 16:1
- Oppgårda 3:1
- Oppgårda 4:1
- Västjädra 5:1
- Österby 1:4
- Östjädra 1:15
- Östjädra 1:25
- Östjädra 1:31
- Östjädra 1:39
- Östjädra 1:85
- Östjädra 1:86
- Östjädra 1:102
- Östjädra 1:107
- Östjädra 1:115
- Östjädra 1:178
- Östjädra 1:180
- Östjädra 1:192
- Östjädra 1:197
- Östjädra 1:213
- Östjädra 1:219
- Östjädra 1:221
- Östjädra 1:244
- Östjädra 1:246
- Östjädra 1:254
- Östjädra 2:12
- Östjädra 2:28
- Östjädra 2:9

Tingta Friluftsområde

7. Sammanfattande kulturhistorisk analys och värdering

Inom det inventerade området i serviceorten Dingtuna finns tre huvudsakliga karaktärer kopplat till olika årsringar. I den sydöstra utkanten ligger kyrkbyn med anor från medeltiden. Gårdsbebyggelse från 1700- till första halvan av 1900-talet finns inom kyrkbyn och även vid Tingta gård i centrala Dingtuna. Anläggandet av järnvägen och stationshuset i Dingtuna var en viktig del i samhällets tidiga framväxt under andra halvan av 1800-talet och egnahemsbebyggelsen intill landsvägarna växte fram som en följd av detta. I centrala Dingtuna norr om Stationsvägen ligger modernistisk bostadsbebyggelse som visar på ortens stora utbyggnad under 1950–1970-talen.

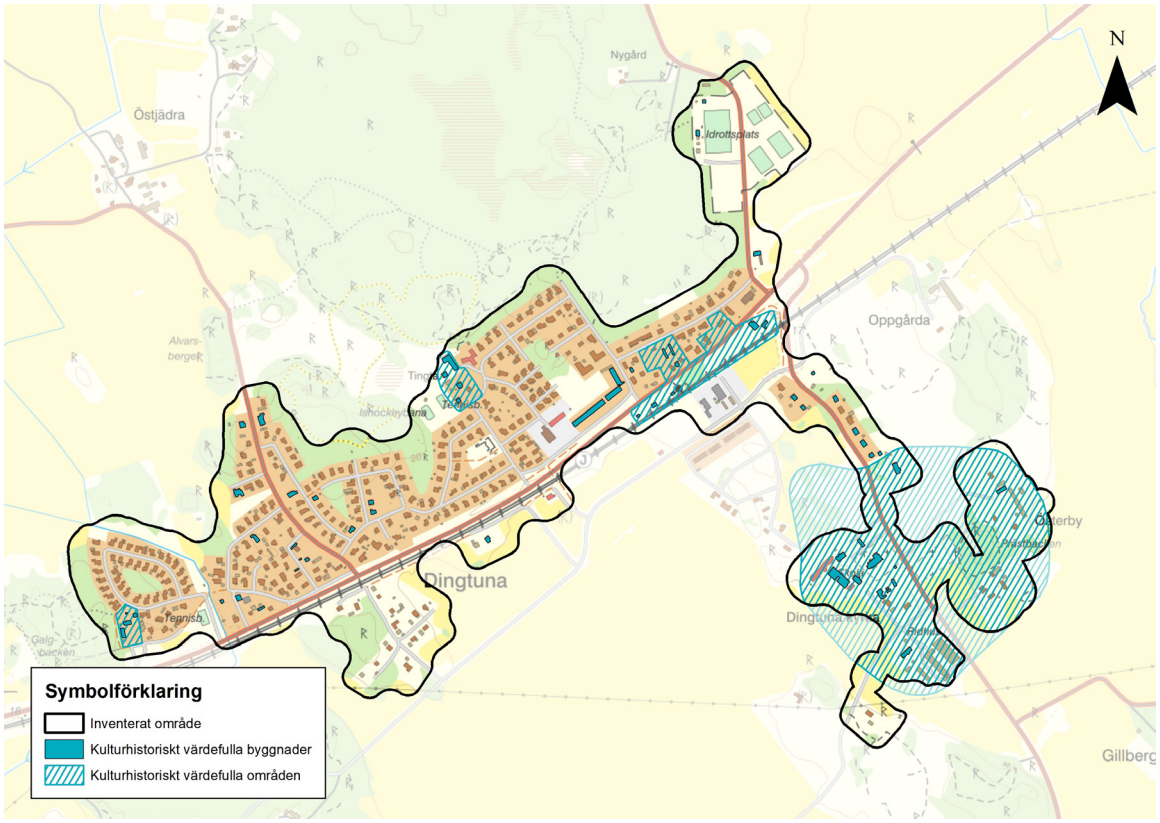

Särskilt kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområden och byggnader i Dingtuna.

7.1 Kyrkbyn – en flerhundraårig bymiljö och sockencentra

Dingtuna kyrkby utgör en flerhundraårig bymiljö som visar på dess historiska funktion som sockencentra och jordbruksmiljö vid kyrkan. Den har en lång kontinuitet och är ett levande sockencentrum än idag. Här finns kyrka, församlingshem, skolor, bygdegård, kyrkoherdeboställe, kyrkstall, ålderdomshem med mera. Skolan är framträdande med ett antal byggnader, den äldsta från mitten av 1800-talet och den yngsta från 1990-talet. Dessa visar på skolans långa kontinuitet och utveckling. Söder om kyrkan har gårdar legat på ungefär samma platser som de gör idag, även om husen är byggda under olika tider. Kyrkan är från omkring år 1300. Byn har genom sin långa existens höga kulturhistoriska värden. Bystrukturen med kyrka, byggnader av offentlig karaktär och utspridda gårdar med ekonomibyggnader tillför höga miljöskapande värden, liksom landsvägens sträckning genom byn inbäddad i grönska omväxlande med öppna odlingsfält. Gårdsbebyggelse finns förutom i kyrkbyn vid Tingta gård och berättar om gårdarnas jordbruksverksamhet genom tiderna och levnadsförhållanden för platsens tidigare invånare.

Ytterligare en skolmiljö utgör Västjädra skolmiljö som är ett exempel på en småskola från andra halvan av 1800-talet som var verksam till 2000-talet.

7.2 Dingtuna stationssamhälle

Järnvägens anläggande år 1875 och stationens uppförande året efter var en förutsättning för utvecklingen av Dingtuna som samhälle. Byggnader kopplade till järnvägen och dess anställda uppfördes varav några byggnader är bevarade. Som en följd tillkom egnahemsbebyggelse samt byggnader av offentlig prägel kring sekelskiftet år 1800–1900. Järnvägen var en viktig del i den infrastruktur som byggdes upp i Sverige i slutet av 1800-talet och Dingtuna är ett exempel på ett stationssamhälle, vilket är av värde ur ett lokal- och samhällshistoriskt perspektiv. Andra stationssamhällen i kommunen var till exempel Tillberga, Tortuna och Orresta. Byggnaderna i området berättar om det tidiga samhällets olika funktioner som skola, godtemplarlokal, kvarn, smedja och kioskbyggnad. Bebyggelsestrukturen att placera byggnader i anslutning till vägar är typiskt för tiden.

7.3 Stor utbyggnad under 1950–1970-tal

En stor del av Dingtuna består av modernistisk bostadsbebyggelse främst uppförd under 1950–1970-talet. Merparten politiker verksamma i storkommunen hade efter 1952 års kommunsammanslagning för avsikt att bygga upp Dingtuna som centralort i den nya storkommunen. Planer togs fram, bostadsbebyggelse uppfördes och viss service- och centrumbebyggelse tillkom i anslutning till ett torg. Villa- och flerbostadshusbebyggelsen är relativt välbevarad och berättar om den aktuella tidens typiska byggande och stadsplaneringsideal. Rätlinjiga volymer, fasader i träpanel, gult tegel, rött tegel eller vit mexisten med träpanelspartier, sadeltak eller plantak samt låga smidesstaket och räcken karaktäriserar bebyggelsen.

8. Referenslitteratur och källor

8.1 Tryckta och otryckta källor

Björk, Cecilia, Nordling, Lars & Reppen, Laila, *Så byggdes villan : svensk villaarkitektur från 1890 till 2010*, [Ny utg.], Svensk Byggtjänst, Stockholm, 2015

Det byggda kulturarvet: 1950- och 1960-tal: Västerås tätort, Västerås stad, Stadsbyggnadskontoret, Västerås, 2004

Dingtuna sockenbok, Dingtuna Lillhärad sockengille, [Västerås], 1992

Erikson, Georg, *Folkskolans historia i Västmanlands län*, Utg., Västerås, 1942

Garmo, Sune, *Dingtuna kyrka,* Västerås stifts kyrkobeskrivningskommitté, Rättvik, 2011

Génetay, Cissela & Lindberg, Ulf, *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval [Elektronisk resurs] : grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2014

Grau, Olof, *Olof Graus beskrifning öfver Wästmanland*, [Ny uppl.], Wästmanlands allehandas redaktion, Wästerås, 1904

Karp, Emma (2020). *Modernism: arkitekturguide Västerås*. Västerås: Västerås stad

Lantmäteriet, Historiska kartor

Ohlén, Carl-Eric, Sydow, Waldemar von & Björkman, Sten (red.), *Svenska gods och gårdar D. 37 Västmanlands län : Åkerbo, Skinnskattebergs, Gamla Norbergs, Vangsbro, Snevringe, Tuhundra, Norrbo, Siende, Yttertjurbo, Övertjurbo, Simtuna, Torstuna och Våla härader*, Svenska gods och gårdar, Uddevalla, 1940

Riksantikvarieämbetet, *Ordlista med kulturhistoriska begreppsdefinitioner till miljöer av riksintresse för kulturmiljövården*, 2018

SFS 1988:950. *Kulturmiljölag*

SFS 1998:808. *Miljöbalk*

SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*

Svärd, Allan (red.), *Svenska villor. D. 3, Östra Västmanlands län*, Stockholm, 1949

Unnerbäck, R. Axel, *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*, 1. [uppl.], Riksantikvarieämbetets förl., Stockholm, 2002

Västerås stads kontaktcenter

Västerås stadsarkiv

Västeråsbygden: ett program för kulturminnesvård. D. 1, Sockenvis beskrivning över kulturminnen, Kulturnämnden, Västerås, 1987

Västmanlands läns museum, *Kulturhistorisk byggnadsinventering i Västerås kommun* Dingtuna socken, Kommunen, Västerås, 1978

Västmanlands läns museums arkiv.

8.2 Administrativa arbetsuppgifter

Detta kulturmiljöunderlag är framtaget inom ramen för samverkansprojektet Kulturmiljöunderlag för Västerås serviceorter. I projektet för etapp 1 ingår serviceorterna Tillberga och Barkarö och för etapp 2 ingår serviceorterna Dingtuna och Irsta. Projektet drevs i samverkan mellan Västerås stad och Västmanlands läns museum under åren 2022-2023.

Projektorganisation Kulturmiljöunderlag för Västerås Serviceorter:

Styrgrupp

- Västerås stad: Tomas Persson, biträdande stadsbyggnadsdirektör och chef för strategiska enheten på stadsbyggnadsförvaltningen.
- Västmanlands läns museum: Jennie Schaeffer, länsmuseichef.

Projektgrupp

- Västerås stad: Linda Wångdahl, stadsbyggnadsantikvarie (projektledare), Karin Nordström, stadsantikvarie, och Sandra Vindelstam, översiktsplanerare.
- Västmanlands läns museum: Emma Karp, bebyggelseantikvarie (projektledare), och Edit Boman, byggnadsantikvarie (biträdande projektledare).

Länsmuseets arbetsgrupp

- Medarbetare i KMV:s arbetsgrupp på Västmanlands läns museum.

Referensgrupp

- Dingtuna-Lillhärad sockengille.

2,0

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-90-4